

BOS⁺

VEERKRACHT VOOR BOMEN EN SAMENLEVING

VERKIEZINGSMEMORANDUM BOS+
2024

INHOUD

Inleiding: Veerkracht voor bomen en samenleving.....	3
Overzicht 9 werven	5
1. Bosbescherming	7
2. Meer bos in Vlaanderen	11
3. Een duurzame leefomgeving	16
4. Een duurzaam buitengebied.....	20
5. Bossen, bomen en welzijn.....	23
6. Multifunctioneel bosbeheer voor hernieuwbaar materiaal.....	26
7. Bomen en bossen als perfecte klimaatoplossing.....	30
8. Geen ontbossing in onze winkelrekken	34
9. Duurzame boslandschappen in het globale zuiden	38
Over BOS+	42
Colofon.....	43

VEERKRACHT VOOR BOMEN EN SAMENLEVING

Dat is dé ambitie die BOS+ op de agenda zet voor de verkiezingen in 2024. Door werk te maken van meer en beter bos - en meer en betere bomen buiten het bos - reiken we meteen ook oplossingen aan voor een aantal van de belangrijkste uitdagingen waar onze samenleving vandaag mee geconfronteerd wordt. De voorbije jaren zien we ons in toenemende mate geconfronteerd met externe gebeurtenissen die de mondiale samenleving onder druk zetten en het status quo uitdagen. Een ontwrichtende pandemie, steeds frequentere en ernstigere hittegolven in Europa, dramatische overstromingen in België en verwoestende bosbranden tot op de polen. Het zijn fenomenen die beangstigen, maar in feite niet nieuw zijn. Op een minder zichtbaar niveau, of in voor ons minder zichtbare regio's zijn ze al veel langer aan de gang. Allen zijn ze symptomen van de manier waarop we omgaan met onze natuur, en van het feit dat we de limieten van onze planeet voortdurend en verregaand overschrijden.

Veerkracht: een onmisbaar vangnet

Het wereldvermaarde *Stockholm Resilience Centre* beschrijft deze overschrijdingen en hun risico's in detail, en spreekt in deze context over de 'afnemende veerkracht van de biosfeer'. Een [veerkrachtige biosfeer](#) (de verzamelnaam voor alle natuurlijke ecosystemen) is in staat om veranderingen en verstoringen op te vangen, en te zorgen voor functionele ecosystemen in het water en op het land, en voor een leefbaar klimaat dat niet te snel verandert. Tegelijk is ze klimaatadaptief. Ze doorstaat en tempert de gevolgen van klimaatverandering en de extreme weersomstandigheden die daarmee gepaard gaan veel beter. Samen met en dankzij het behoud van biodiversiteit, draagt ze bij tot voedselzekerheid, tot gezondheid en welzijn, tot duurzame steden en gemeenschappen.

Mens en natuur, onze samenleving en de ecosystemen waarbinnen die zich ontwikkelt, kunnen niet los van elkaar worden gezien. Ze oefenen een directe invloed uit op elkaars veerkracht in een snel veranderende wereld. Daarmee draagt de mens dus ook een belangrijke verantwoordelijkheid. We moeten zorg dragen voor de veerkracht van onze biosfeer én deze waar mogelijk versterken.

De kracht van bossen en bomen

Daarvoor is het behoud, grootschalig herstel en uitbreiding van bossen, bomen en natuur onmisbaar. Grotere bosgebieden fungeren als vangnet en versterken de ecologische veerkracht op landschapsschaal. Bomen kunnen dan weer fijnmaziger hun diensten verlenen, als nuttige punten in het netwerk. Helaas gaat het niet goed met het bos en de bomen. In Vlaanderen verliezen we zowat één voetbalveld bos per dag, en wereldwijd verdwijnt op jaarbasis de oppervlakte van België aan primair tropisch woud. Degradatie en verdroging van bossen door klimaatontwrichting, stikstofdepositie en onduurzame ontginning verzwakken hun veerkracht. Bosherstel vordert te traag en er wordt nog veel te weinig ingezet op het enorme potentieel van bomen voor duurzame landbouw en stedelijke vergroening. Bestaande bomen buiten het bos zijn vogelvrij, en bedreigd door grootschalige landbouwmodellen in het buitengebied en een slordig ruimtelijk beleid.

De gevolgen van dit wanbeheer van bossen en bomen voelen we lokaal, regionaal, én op wereldvlak. In het globale zuiden gaat dat niet alleen gepaard met het verlies van cruciale ecosysteemdiensten, maar ook met grove rechtenschendingen van lokale en inheemse gemeenschappen. Maar laten we niet vergeten: de biosfeercrisis kent geen grenzen. Onze manier van leven en consumeren heeft een grote impact op ecosystemen aan de andere kant van onze planeet, en vice versa.

Milieu en natuur naar het centrum van het maatschappelijk debat

Deze uitdagingen moeten dan ook per definitie internationaal worden aangepakt. Voorzichtig positieve signalen zien we gelukkig in het Europees en internationaal beleid. Op Europees vlak zijn met de Green Deal enorme stappen vooruit gezet, zeker i.r.t. bos met de wetgeving tegen geïmporteerde ontbossing (EUDR) en de Bossenstrategie. Wereldwijd werden met het Kunming-Montreal akkoord en de Glasgow-belofte belangrijke engagementen aangegaan. In Vlaanderen werden intussen opnieuw significante inspanningen geleverd voor bosuitbreiding, en onze meest recente bosinventaris toont ook vooruitgang in duurzaam bosbeheer, met meer structuurdiversiteit en een toenemend aandeel dood hout.

Toch staan we nog niet waar we moeten staan. Terwijl de schaal en urgentie van de uitdagingen van die aard zijn dat onze inspanningen de komende jaren exponentieel moeten toenemen, blijven de vorderingen nu nog veel te beperkt. De verkiezingen van 2024 zijn cruciaal voor de weg naar een duurzame, leefbare toekomst. Omdat ze een scharniermoment zijn waarop we als maatschappij kunnen kiezen voor een coherent, gestroomlijnd en daadkrachtig beleid op gewestelijk, federaal en Europees vlak. Omdat het de laatste verkiezingen zijn met een wezenlijke invloed op het halen van de klimaat-, biodiversiteit- en andere doelstellingen van Agenda 2030. Omdat de komende jaren bepalend zijn voor het afwenden (of niet) van planetaire kantelpunten.

Daarvoor hebben we niet alleen visie nodig, maar ook een mentaliteitsverandering en actie op het terrein. Waar milieu- en natuuroverwegingen in veel van onze beleidsbeslissingen vandaag nog op het tweede plan staan, moeten ze naar het centrum worden gebracht van onze beslissingskaders en van het maatschappelijke debat.

Iedereen mee

In België hebben we het grote geluk te leven onder een relatief interessant klimaat, te beschikken over financiële middelen voor die adaptatie, én te kunnen terugvallen op één van de meest performante zorgsystemen en sociale zekerheid. Maar veel landen in het globale zuiden hebben die luxe niet. De tragiek is dat zij straks de zwaarste klappen zullen opvangen, vanuit de meest kwetsbare positie. Die situatie moeten we keren, waarbij zij die onevenredig bijdragen tot de klimaatontwrichting aangezet worden tot meer solidariteit. Bovendien kunnen we ons niet permitteren om belangrijke groepen van onze samenleving achter te laten in deze ommeslag, of het nu gaat om groepen met minder middelen, met minder toegang tot informatie, of om een actieve (en groeiende) tegenbeweging, gevoed door de angst voor economische gevolgen. Alleen door iedereen mee te krijgen, zullen we als samenleving in staat zijn de enorme uitdagingen waar we voor staan het hoofd te bieden. Het is nu of te laat. Laat ons kiezen voor de sprong voorwaarts, een *fast forward* naar de duurzame transitie.

OVERZICHT 9 WERVEN

In dit memorandum beschrijft BOS+ 9 maatschappelijke thema's, 9 'werken' waarbinnen we die omslag kunnen en moeten waarmaken. Voor elke werf schetsen we de huidige situatie en uitdagingen, en lijsten we een aantal concrete aanbevelingen op voor de komende legislatuur.

1. **Bosbescherming.** we stellen een onmiddellijk moratorium in op de vernietiging van onze meest waardevolle bossen, en bereiden een algemene ontbossingsstop voor tegen 2030. Dat omvat een dringende afbakening van waardevolle bosgebieden zoals vastgelegd in het bosdecreet, een globaal strengere boswetgeving, een snelle en ambitieuze realisatie van de beloofde Bouwshift, en een doordacht ruimtelijk beleid dat lokale besturen in staat stelt zonevreemde groengebieden te herbestemmen.
2. **Meer bos in Vlaanderen.** We verzekeren de realisatie van 10.000 hectare lang beloofde bosuitbreiding tegen 2030, en zetten met een daadkrachtig ruimtelijk beleid een versnelling in gang in de aanleg van nieuw bos en natuur. In lijn met het internationale klimaat- en biodiversiteitsbeleid is het de ambitie om tegen 2050 nog eens 70.000 hectare bijkomend bos te realiseren in Vlaanderen. We zorgen ervoor dat financiële, praktische en juridische drempels bij bosuitbreidingsprojecten maximaal worden weggewerkt, dat bestaande zones voor bosuitbreiding worden ingevuld en bijkomende strategisch worden aangeduid, en dat juridische en financiële instrumenten en steun voor potentiële bebossers verder worden uitgebreid.
3. **Een duurzame leefomgeving.** We zorgen ervoor dat zoveel mogelijk Vlamingen kunnen genieten van een duurzame, groene, en boomrijke leefomgeving, en streven in elke woonwijk naar de regel van 3-30-300. We zetten daartoe volop in op bos en (hoog)groen in de beschikbare openbare ruimtes in en rond steden en gemeenten, maar werken ook samen met burgers en private spelers voor een vergroening van het (semi-)privaat domein. We geven bestaande bomen en groen de bescherming die ze verdienen, en voorzien hiertoe een strengere regelgeving rond boomkap en een meer doordacht en evenwichtig vergunningenbeleid.
4. **Een duurzaam buitengebied.** We promoten en ondersteunen, naast bosuitbreiding en bosbehoud, (nieuwe) modellen van boslandbouw en voedselbossen, via informatie, financiële stimulansen en een duidelijk regelgevend kader. We zetten in het hele buitengebied prioritair in op de bescherming, het gepast beheer, de uitbreiding en het herstel van natuurlijke landschapselementen. Omdat landbouw en natuur elkaar rechtstreeks beïnvloeden, is ook een verbetering van de algemene milieukwaliteit in het buitengebied van vitaal belang voor de gezondheid en veerkracht van ons sterk versnipperd bosareaal.
5. **Bossen, bomen en welzijn.** We vergroten het aanbod aan toegankelijk bos en natuur voor iedereen, bevorderen natuurconnectie en -contact, en sensibiliseren burgers en professionals over de positieve link tussen natuur en welzijn. We promoten en ondersteunen vergroenings- en natuurbelevingsprojecten in diverse sectoren (zorg, onderwijs, detentie, ...) en op bedrijventerreinen. We faciliteren verdere samenwerking tussen de natuur- en gezondheidsactoren, en ondersteunen een inclusief aanbod van activiteiten, campagnes en educatie.

6. **Multifunctioneel bosbeheer voor hernieuwbaar materiaal.** We zetten in op duurzaam bosbeheer voor duurzame houtproductie, in harmonie met de natuurdoelstellingen en de andere maatschappelijke functies van onze bossen. De lokale en duurzame productie van kwaliteitsvol hout en de verwerking ervan via korte keten draagt bij tot de bevoorradingszekerheid van onze houtverwerkende nijverheid. Door cascadering en het stimuleren van de lokale markt vormt het een belangrijke component van de circulaire bio-economie. We investeren ook in het verhogen van bewustzijn en draagvlak voor duurzame lokale houtproductie en -verwerking.
7. **Bomen en bossen als perfecte klimaatoplossing.** We voeren een ambitieus en rechtvaardig klimaatbeleid, waarin bomen en bossen de rol krijgen die ze verdienen als betaalbare klimaatoplossing met een brede waaier aan co-voordelen, en bestrijden daarmee tegelijk de biodiversiteitscrisis. We krikken daarbij klimaatfinanciering voor landen in het globale zuiden voor mitigatie, adaptatie, schade en verlies fors op. We zetten prioritair in op de uitfasering van fossiele brandstoffen en de transitie naar hernieuwbare energie, maar zorgen ook voor een beleidsomslag in ons landgebruik (i.k.v. LULUCF), met meer aandacht voor het beschermen, herstellen en duurzaam beheer van natuurlijke ecosystemen en bossen.
8. **Geen ontbossing in onze winkelrekken.** We maken mee een einde aan de handel in en consumptie van producten die ontbossing veroorzaken, en spelen zo een voortrekkersrol in het definitief stoppen van wereldwijde ontbossing tegen 2030. We zetten daarvoor voldoende middelen in voor handhaving, en breiden de bedekkingsgraad van de Europese Ontbossingswet (EUDR) uit naar de financiële sector, naar meer producten en ecosystemen. We voorzien in voldoende ondersteuning om naleving te verzekeren en een flankerend beleid rond duurzame bedrijfsvoering. We sturen de vraag richting ontbossingsvrije consumptie, ingebed in de transitie naar een duurzaam voedselsysteem.
9. **Duurzame boslandschappen in het globale zuiden.** We ondersteunen landen en boeren in het globale zuiden voor de uitbouw van ontbossingsvrije waardeketens. We erkennen en ondersteunen de rol van lokale en inheemse gemeenschappen als beschermers van bos, biodiversiteit en klimaat. We voorzien financiële en andere middelen voor een socio-economisch en ruimtelijk beleid dat ontbossing en mensenrechtenschendingen onmogelijk maakt, met aandacht voor participatie, gender, inclusie en een rechtvaardig inkomen voor boeren. We zetten in op het hefboompotentieel van agroforestry en voeren een consequent beleid in eigen land.

Realisatie van de aanbevelingen in dit memorandum draagt bij aan het nakomen van regionale, nationale en globale verplichtingen en engagementen: o.a. het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, de Bouwshift, de Nationale Strategie en Actieplan voor Biodiversiteit (NBSAP), de Vlaamse en Nationale Energie- en Klimaatplannen (VEKP en NEKP), de Green Deal en het Fit for 55 pakket, Agenda 2030 (i.h.b. SDG's 15, 13, 1, 12 en 6), de Glasgow Bossenverklaring, het klimaatakkoord van Parijs en het Kunming-Montreal akkoord voor Biodiversiteit.

BOS+ is lid van diverse coalities, en onderschrijft ook hun eisen: o.a. Klimaatcoalitie, Biodiversiteitscoalitie, Watercoalitie, het Bosforum, 11.11.11., BBL, en Pulse.

1. BOSBESCHERMING

We stellen een onmiddellijk moratorium in op de vernietiging van onze meest waardevolle bossen, en bereiden een algemene ontbossingsstop voor tegen 2030. Dat omvat een dringende afbakening van waardevolle bosgebieden zoals vastgelegd in het bosdecreet, een globaal strengere boswetgeving, een snelle en ambitieuze realisatie van de beloofde Bouwshift, en een doordacht ruimtelijk beleid dat lokale besturen in staat stelt zonevreemde groengebieden te herbestemmen.

Een sluitende bosbescherming is een voorwaarde voor een toekomstgericht bosbeleid. Als we niet bewaren wat we hebben, ondermijnen we alle inspanningen voor een groter, kwalitatiever en meer veerkrachtig bosareaal. Die uitdaging is wereldwijd razend actueel (zie ook [Geen ontbossing in onze winkelrekken](#)), maar zelfs in ons bosarm Vlaanderen loopt bosbehoud vandaag nog mank. BOS+ heeft dat uitgebreid beschreven in een [recent rapport](#). De voorbije 20 jaar verdween dagelijks nog 7000 m² bos - of één voetbalveld - met een vergunning. Daar bovenop verliezen we naar alle waarschijnlijkheid nog eens honderden hectaren bos, vrijgesteld van een vergunning of illegaal. Bovendien is naar schatting één derde van het bos in Vlaanderen zonevreemd of ruimtelijk bedreigd, waaronder ook bijzonder waardevolle bossen.

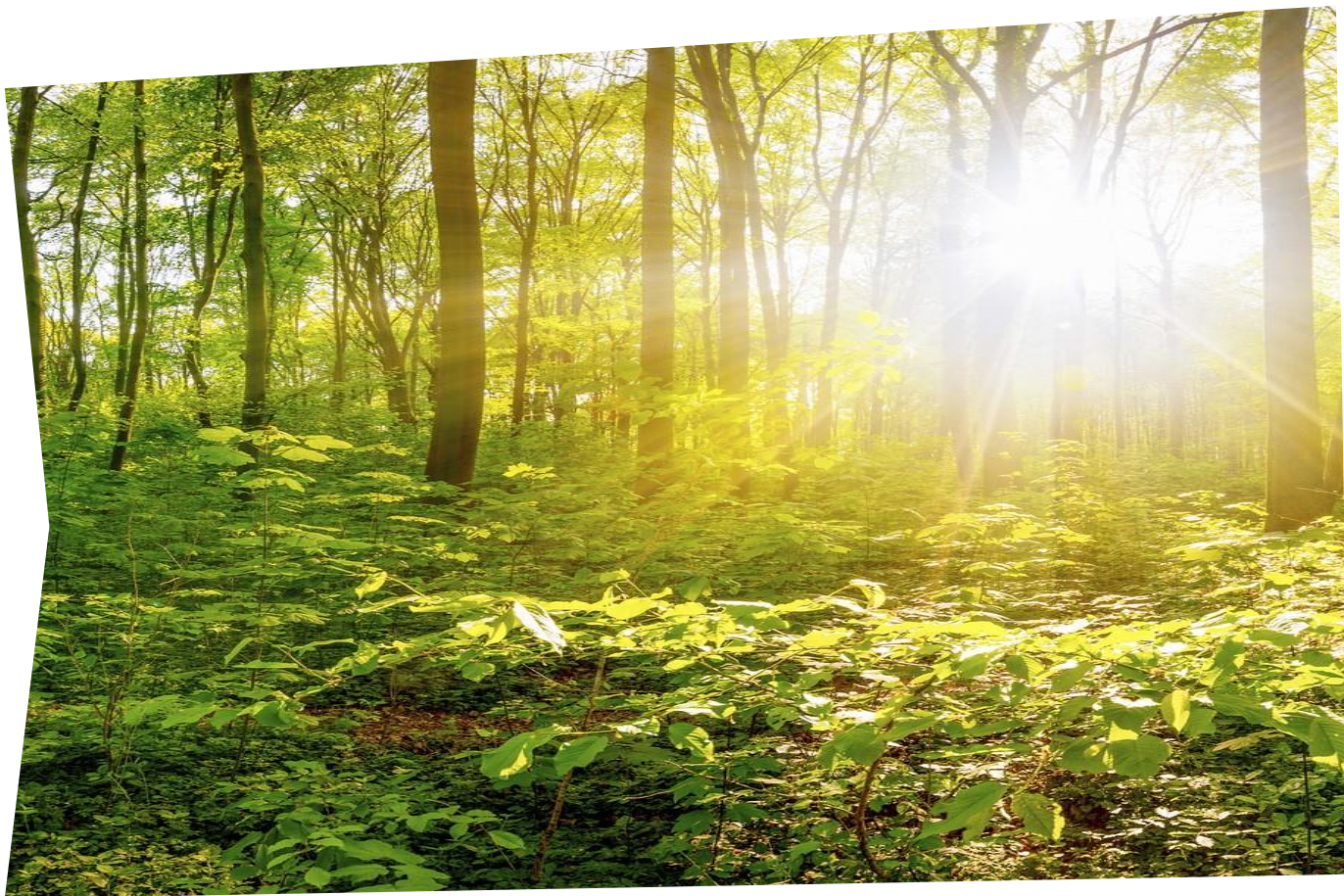
In het regeerakkoord van 2019-2024 werd de belofte gemaakt 'bestaande waardevolle bossen maximaal te vrijwaren', maar tot dusver blijft het wachten op een betere decretale bescherming. Intussen staat de wereld niet stil. In 2021 ondertekenden meer dan 140 wereldleiders de Glasgow Leaders Declaration om ontbossing en landdegradatie wereldwijd te stoppen én terug te draaien tegen 2030. Eind 2022 deden ruim 200 landen, waaronder België, daar op de biodiversiteitstop in Montréal nog een belofte bovenop: om het wereldwijd verlies aan biodiversiteit een halt toe te roepen, moet onder meer - en ook tegen 2030 - 30% van het land- en wateroppervlak beschermd worden als natuur. Die doelstellingen zijn ambitieus maar broodnodig. En ook Vlaanderen moet over die lat. Een betere bosbescherming is in onze bosarme regio niet alleen broodnodig, ze is ook haalbaar.

- **Stel een onmiddellijk moratorium in op de vernietiging van oud en ecologisch waardevol bos.** Deze bossen zijn zeldzaam in Vlaanderen, waar de bosgeschiedenis gekenmerkt wordt door een enorme verschuiving van bos: vanuit het westen van de regio naar het oosten en recenter weer terug. Bovendien zijn deze bossen ecologisch onvervangbaar, onder meer door hun unieke bodem en soortendiversiteit. Geef daarom de lang beloofde invulling aan artikel 90ter van het bosdecreet, dat de Vlaamse regering belast met de afbakening en bescherming van de meest waardevolle zonevreemde bossen volgens een aantal vastgelegde criteria. Hou daarbij in elk geval rekening met bosleeftijd, kartering op de biologische waarderingskaart, schaal en verbindingspotentieel. Bossen van 100 jaar of ouder (aanwezig op de topokaarten 1910-1940) moeten zeker deel uitmaken van deze verhoogde bescherming. Ontbossing van de aangeduide bossen moet verboden worden, of slechts bij hoge uitzondering toegestaan via een ministeriële ontheffing. Leg de verantwoordelijkheid voor de bescherming op Vlaams niveau, alsook de bevoegdheid en de financiële verantwoordelijkheid voor herbestemming.
- **Bereid een algemene ontbossingsstop voor tegen 2030, die ook in het bosdecreet wordt verankerd.** Dat impliceert dat de diverse vrijstellingen op het ontbossingsverbod in artikel 90bis worden geschrapt. Ontbossing kan van dan af slechts bij hoge uitzondering en uitsluitend na een ministeriële ontheffing worden toegestaan, enkel bij aantoonbaar maatschappelijk belang en na grondig alternatievenonderzoek. Zorg in de tussentijd voor een beleid dat een steile afname garandeert van alle ontbossing.
- **Zorg voor een voldoende snelle doorvertaling van de internationale ambities voor natuurbescherming en -herstel in solide en ambitieuze wetgeving op nationaal én gewestelijk niveau.** Dat veronderstelt de uitwerking en uitvoering van een sterke nationale biodiversiteitsstrategie, inclusief een afbakening van 30% te beschermen en 10% strikt te beschermen gebieden op gewestelijk niveau, met heldere richtlijnen over wat die bescherming inhoudt. Landgebruiksverandering (waaronder ontbossing) die leidt tot degradatie van ecosystemen moet in elk geval worden uitgesloten, ook in het kader van de Europese klimaatregelgeving (LULUCF). Ook steun aan, en een sterke uitvoering van de Europese Natuurherstelwet zijn cruciaal in Vlaanderen, niet in het minst voor stedelijke natuur.
- **Realiseer een snelle en ambitieuze bouwshift die bedreigde bossen herbestemt, met een betaalbare planschaderegeling en voldoende middelen voor lokale overheden.** Minder ontbossing gaat hand in hand met een effectieve uitvoering van de bouwshift en een steile afname van de inname van open ruimte tegen 2040. Dat bevestigde ook de Taskforce Bouwshift in haar [eindrapport](#). Door 30.000 hectare te herbestemmen oppervlakte slim te selecteren, ontstaan win-wins voor het natuur- en ruimtelijk beleid. Zorg daarom dat lokale overheden gestimuleerd worden ruimtelijk bedreigde bos- en groengebieden te herbestemmen. Een haalbare planschaderegeling is dan cruciaal, en brengt niet alleen de wenselijkheid voor ontwikkeling, maar ook de ecologische en landschapswaarde van gronden in rekening. Stuur daarom de nieuwe planschaderegeling bij, zodat een planologische vergroeningsoperatie betaalbaar blijft voor alle gemeentes. Dat kan bijvoorbeeld door afwaarderingscriteria die de herbestemming van beboste gronden, i.h.b. oude en ecologisch waardevolle bossen, goedkoper maken. Dit weerspiegelt bovendien de lagere vergunningskansen die waardevolle bossen vandaag al hebben.
- **Garandeer een performant boscompensatiemechanisme, maar zie dat voor wat het is: een laatste redmiddel en in geen geval een excuus om verdere ontbossing toe te staan.** Schrap de huidige vrijstellingen in de boscompensatieregeling, zodat voortaan elke ontbossing moet gecompenseerd worden. Dat geldt ook voor ontbossingen in

functie van Europese Natuurdoelen, die een grote negatieve impact hebben op de bosbalans - nochtans de bestaansredenen van het compensatiemechanisme. Houd een heldere rapportering bij, en zorg dat de bosbehoudsbijdrage afgestemd blijft op de reële kostprijs van nieuwe bosaanleg. Door te zorgen voor een betere algemene bosbescherming, wordt compensatie een middel dat steeds minder moet worden ingezet, waardoor er weer meer ruimte beschikbaar komt voor netto bosuitbreiding.

- **Ondersteun lokale besturen in een sterk groenbeleid, en beloon hun inzet voor bosuitbreiding en -behoud via gemeentefinanciering en instrumenten ter bescherming van lokaal groen.** Vandaag werkt de gemeentefinanciering averechts in de ondersteuning van een lokaal groenbeleid: ze beloont bijkomende ontwikkeling en straft het vrijwaren van open ruimte af. Een grondige aanpassing is daarom nodig, die de doorvertaling van principes uit het BRV in de gemeentelijke beleidsplannen als maatstaf neemt. Zorg daarnaast voor bijkomende instrumenten voor een strikte bescherming van bossen en bomen op lokaal niveau, en een mentaliteitsshift in stadsontwikkeling en architectuur die aanwezige vegetatie als basis neemt in elk (ver) bouwproject én actief bijdraagt aan kansen voor nieuwe bomen en groen.
- **Herdenk de figuur en de gewestplanvoorschriften van de woonparken, die tot op heden het verlies van waardevol en onvervangbaar bos in de hand werkt.** Vlaanderen telt zo'n 264 woonparken, goed voor ruim 11.000 hectare en in grote mate biologisch waardevol of oud bosgebied. Hoewel een Vlaamse omzendbrief in '97 gemeentebesturen aanspoorde om nog onbebouwde zones te behouden en te herbestemmen, is dat in de praktijk amper gebeurd. 90% van deze gebieden is intussen bebouwd of verkaveld. Maar met hun lage dichtheden (5 tot 10 woningen per hectare volgens de Vlaamse voorschriften) en tegelijk zeer grote ecologische impact, zijn de woonparken overduidelijk niet meer van deze tijd. Een luxe-woonvorm die de facto het privaat belang van enkelen doet primeren boven het maatschappelijk belang van bos en natuur. Een grondige herziening is dan ook nodig. Door het voorzien van juridische grond voor een verkavelingsstop, door het wijzigen van de bestemmingsvoorschriften, of door structurele herbestemming.
- **Garandeer een kwalitatieve, transparante en objectief onderbouwde advisering door ANB bij alle aanvraagdossiers voor ontbossingsvergunningen en ontheffingen.** Lokale besturen steunen in hun vergunningsverlening en i.h.b. bij weigeringen sterk op deze adviezen van het ANB. Maar in de praktijk blijken die adviezen bijna altijd positief ([in 2021 bv. nog 91%](#)). Dat komt vooral omdat er in harde bestemmingen, waar ruim de helft van de ontbossingen plaatsvindt, quasi standaard positief geadviseerd wordt. Die tendens is direct verbonden met een gebrek aan tijd en middelen. Vandaag moet het ANB jaarlijks ruim 1300 adviezen opmaken bij ontbossingsdossiers, een sterke toename in de laatste 10 jaar terwijl in diezelfde periode stevige besparingen werden doorgevoerd. In de praktijk kijken dossierbehandelaars dan ook bijna uitsluitend naar de boscompensatievoorstellen en amper naar de waarde van een bos. Meer tijd en middelen zijn hoogst nodig, zodat elk dossier individueel beoordeeld kan worden.
- **Geen bescherming zonder monitoring: breng in kaart welke bossen we hebben, opdat we ze degelijk kunnen beschermen, en zorg voor een kwaliteitsvolle monitoring van de trends.** Vandaag hebben we geen voldoende betrouwbare, gebiedsdekkende kartering van het bos in Vlaanderen. De ruimtelijke en planologische ligging van onze bossen blijft onbekend, wat een gericht bosbeleid bemoeilijkt. Dat we al decennialang niet kunnen zeggen hoe onze bosoppervlakte evolueert, omdat de waargenomen tendensen niet boven de foutenmarges uitkomen, is problematisch. Een performante monitoring is nodig, zowel voor het kwantificeren van onze bosoppervlakte en bosverliezen, als voor het vaststellen van ruimtelijke trends en de link met het beleid.

- **Evalueer, actualiseer en verduidelijk de richtlijnen voor de inhoud en opmaak van MER's, in lijn met de huidige biodiversiteit- en klimaatcrisis.** Zorg dat voldoende gewicht gegeven wordt aan de impact op klimaat, koolstofopslag, stikstof en biodiversiteit. Verhoog de lat voor het alternatievenonderzoek dat vandaag veel te vrijblijvend kan worden ingevuld, en doorbreek de problematische situatie waarbij MER-diensten in rechtstreekse opdracht werken van vergunningaanvragers en al te vaak rapporteren 'à la tête du client'.
- **Treed streng op tegen illegale ontbossing.** Tijdens deze legislatuur werd jaarlijks zo'n 50 hectare illegale ontbossing vastgesteld (of bijna 20% bovenop de vergunde ontbossing). Dat is mogelijk maar een fractie van wat er in werkelijkheid illegaal verdwijnt, omdat de natuurinspectie in de praktijk quasi uitsluitend reactief werkt. Investeer daarom in een betere monitoring en handhaving van onvergunde ontbossing en pak overtreders strenger aan. Zorg voor een sluitend en duidelijk systeem dat een vergunningsaanvraag en regularisatie uit elkaar haalt. Wanneer er toch vaststellingen worden gedaan, blijven vervolging en herstelmaatregelen nu nog te vaak dode letter.

2. MEER BOS IN VLAANDEREN

We verzekeren de realisatie van 10.000 hectare lang beloofde bosuitbreiding tegen 2030, en zetten met een daadkrachtig ruimtelijk beleid een versnelling in voor de aanleg van nieuw bos en natuur. We zorgen ervoor dat financiële, praktische en juridische drempels bij bosuitbreidingsprojecten maximaal worden weggewerkt, dat bestaande zones voor bosuitbreiding worden ingevuld en bijkomende strategisch worden aangeduid, dat juridische en financiële instrumenten en steun verder worden uitgebreid. In lijn met het internationale klimaat- en biodiversiteitsbeleid is het de ambitie om tegen 2050 nog eens 70.000 hectare bijkomend bos te realiseren in Vlaanderen.

Vlaanderen is, met een [bosindex van amper 10,3%](#) één van de meest bosarme regio's van Europa. Die lage bosindex is dan ook een bekend pijnpunt. Al in 1997 formuleerde het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen concrete bosuitbreidingsdoelen, met 10.000 hectare effectieve en additioneel nog eens 10.000 hectare planologische bosuitbreiding. Helaas bleef het vooralsnog bij papieren beloften. Terwijl andere bosarme regio's wél vooruitgang boekten en de bebossingsindex over heel Europa tussen zelfs met 6% steeg, is de bosoppervlakte in Vlaanderen de voorbije twee decennia gestagneerd. In haar regeerakkoord 2019-2024 heeft de Vlaamse regering deze ambities nieuw leven in geblazen: ze herhaalde de taakstelling van 10.000 ha bosuitbreiding, en beloofde die te realiseren tegen 2030 (waarvan 4.000 ha binnen deze legislatuur). Ook veel lokale besturen engageerden zich tot de uitbreiding van hun bos- en bomenareaal. Maar ondanks stevige inspanningen van overheden, burgers en middenveld, komen we niet op kruissnelheid voor het behalen van de beloofde doelen.

Tussen woord en daad staan juridische, praktische, inhoudelijke en financiële drempels. Hét struikelblok daarbij is de moeizame zoektocht naar grond. Met een torenhoog ruimtebeslag van 33% heeft Vlaanderen de concurrentiestrijd met andere vormen van landgebruik op de spits gedreven. Zo moeten plannen voor bosuitbreiding opboksen tegen bouwprojecten, infrastructuur, (hobby)landbouw, en boscompensatie. Ook onze ruimtelijke ordening steekt stokken in de wielen. Verouderde, achterhaalde en sterk politiek gestuurde gewestplannen hypothekeren de creatie van bos en natuur in harde bestemmingen, zelfs wanneer die slecht gelegen zijn en ondanks een enorm overaanbod. Met de belofte van een bouwshift tegen 2040 erkent Vlaanderen de noodzaak van een meer duurzaam, doordacht en zuinig ruimtelijk beleid. Experts berekenden dat binnen die ambities zo'n 30.000 hectare nog bebouwbare gronden herbestemd moeten worden naar open ruimte. Dáár liggen uiteraard kansen voor bosuitbreiding en natuur, in grootteorden bovendien die verder gaan dan de doelstelling van 10.000 hectare. Toch beweegt er hier nog weinig op het terrein. Een gebrek aan duidelijkheid en de angst voor een rampzalige planschaderegeling lijken alle goede intenties te blokkeren.

Intussen staat ook in het buitengebied grond sterk onder druk. Landbouworganisaties waarschuwen terecht dat (i.h.b. startende en kleine) landbouwers nog moeilijk toegang vinden tot grond, en wijzen daarbij ook op de concurrentie met natuur en bos. Maar de vermeende strijd om grond tussen landbouw en natuur is een valse tegenstelling, want het is zeker niet de uitbreiding van bos en natuur die het landbouwareaal opsoupeert. Minstens 25% van het voor landbouw bestemd gebied is vandaag niet in landbouwgebruik, en die cijfers lopen nog op. Maar bos en natuur maken daar maar een fractie van uit. Het leeuwendeel wordt ingenomen door tuinen en hobbydieren, voornamelijk paarden. Onze permissieve regelgeving rond wonen en bouwen in het buitengebied werkt die vertuining en verpaarding verder in de hand. Cijfers over verpaarding zijn, bij gebrek aan monitoring en regelgevend kader, beperkt. Maar naar schatting ging het in 2017 al over 105.000 hectare - of ruim 70% van onze bosoppervlakte! - met een stijging van zowat 35.000 hectare in nog geen 10 jaar tijd. Hadden we aan dat tempo bebost, dan hadden we de bosuitbreidingsdoelen meer dan drievoudig behaald. En van alle grond in effectief landbouwgebruik stellen we vast dat ruim de helft wordt aangewend voor voedergewassen voor vleesproductie, een eiwitbron die bijzonder ruimte-intensief is in vergelijking met plantaardige alternatieven. Een groot deel van die productie is bovendien voor export bestemd, wat het argument over het garanderen van onze voedselzekerheid op losse schroeven zet. Willen we echt ruimte creëren voor zowel onze noodzakelijke voedselproductie, als voor de veerkrachtige ecosystemen die deze sector ondersteunen, dan zal een gerichte aanpak van die dynamieken en een fundamentele bijsturing van ons landbouwmodel nodig zijn (zie ook [Geen ontbossing in onze winkelrekken](#)).

Laat duidelijk zijn: 10,3% bos, dat is te weinig om ons te wapenen tegen de vele ecologische en maatschappelijke uitdagingen die op ons afkomen. Ook internationaal wordt die nood aan meer - véél meer ruimte voor natuur - erkend en vastgelegd in bindende afspraken. Het Kunming-Montreal wereldwijde kader voor Biodiversiteit vraagt dat 30% van het land- en wateroppervlak wordt beschermd tegen 2030. Met een huidig beschermingsniveau van zo'n 16% is dat een doelstelling die de uitdagingen niet alleen wereldwijd maar ook voor een natuurarme regio als Vlaanderen in het bijzonder, op scherp zet. Tegelijk is het niet meer dan een logisch antwoord op heldere waarschuwingen uit wetenschappelijke hoek. Om de veerkracht van ons planetair systeem te behouden, zijn 30% gezonde en functionele ecosystemen een voorwaarde. *Business as usual* is dan niet langer aan de orde. Een systemische verandering en versnelling in de realisatie van bos en natuur dringt zich op. Achter de doelstelling van 10.000 hectare nieuw bos, doemt een nieuwe en grotere uitdaging op: de uitbreiding en bescherming van een veelvoud van die oppervlakte aan bos en natuur.

- **Verzeker de realisatie van 10.000 hectare belofde bosuitbreiding tegen 2030.** Ondanks belangrijke inspanningen op financieel vlak en op het terrein, zal de huidige Vlaamse regering er niet in slagen de 4.000 hectare belofde bosuitbreiding te realiseren. Dat is op zichzelf betreurenswaardig, maar mag geen reden zijn voor een verdere afzwakking van de ambities – integendeel. Waar men deze legislatuur namelijk wel in geslaagd is, is het creëren van een nieuwe dynamiek en een toename van nieuwe bossen op het terrein. Met de Bosalliantie, waarin overheid en middenveld met vereende krachten werken, kwam men tot nieuwe samenwerkingen en projecten, maar ook tot waardevolle inzichten over de succesfactoren, de drempels en barrières voor meer bos in Vlaanderen. Dit hernieuwde élan moet nu doorgezet worden, opdat de opgedane kennis en ervaringen maximaal verder worden benut. Ook de wettelijke aanpassingen die de voorbije jaren gerealiseerd werden om bosuitbreiding mogelijk te maken, zijn een *work in progress*. Het komt er op aan de vele resterende drempels in de wetgeving weg te blijven werken en succesverhalen op te schalen. Zo komt niet alleen de doelstelling van 10.000 hectare nieuw bos tegen 2030 in het vizier, maar ook een veelvoud daarvan op de langere termijn.
- **Haal slapende overheidsgronden uit de ijskast en wend ze aan voor bebossing.** Een aantal overheidsinstanties en administraties beschikken over honderden (opgeteld zelfs duizenden) meteen bebosbare gronden, maar dragen nog weinig tot niet bij aan de Vlaamse bosuitbreidingsdoelen. Na [een actie van BOS+](#) eind 2022 en op vraag van het kabinet Demir, hebben verschillende van deze instanties de gronden in hun bezit aan een onderzoek onderworpen, maar de resultaten daarvan blijven vooralsnog teleurstellend. Slechts enkele tientallen hectaren worden overgedragen voor bebossing: te weinig in verhouding tot het maatschappelijk belang van deze vraag en de arealen waarover zij beschikken.
- **Beperk de vergunningsplicht voor bebossing tot het strikt noodzakelijke, en zorg ervoor dat de doorlooptijd van een vergunningsaanvraag de tijdige verwerving van bebosbare gronden niet in de weg staat.** Ondanks het politiek en maatschappelijk draagvlak voor meer bos, bestaat er een veelheid aan verplichte adviseringen en vergunningen (vanuit natuur, landbouw en erfgoed) die nodig kunnen zijn voor een bebossing. Die procedures maken een bebossingsproject niet alleen complex, maar doordat de aanvraag van een vergunning veel tijd kost, bemoeilijken ze ook de aankoop van gronden die vaak snel van de markt verdwijnen. Herdenk dit systeem, reduceer de vergunnings- en adviseringsplicht, en zorg voor heldere en transparante afwegingskaders (bv. via de opmaak van één referentiekaart voor wenselijkheid van bebossing) waar advisering en/of vergunning wel nog aan de orde is.
- **Pak de oneerlijke concurrentie met vertuining, verpaarding en andere hobby-landbouw aan, die de beschikbaarheid en betaalbaarheid van landbouwgrond ondermijnt.** Verpaarding en vertuining van de open ruimte zijn uitgegroeid tot gekende en doorslaggevende ruimtelijke uitdagingen in het buitengebied, maar worden vandaag amper opgevolgd, laat staan actief ingeperkt. Het omzetten van landbouwgrond naar tuinen of paardenweides (door verkoop of verhuur) is, in tegenstelling tot bebossing, aan geen enkele vergunningsplicht of regelgeving onderworpen. Hierdoor genieten paardenhouders een belangrijk voordeel en slagen ze er veel sneller in om gronden te verwerven of in gebruik te nemen. Meer onderzoek en monitoring van deze dynamieken zijn hoog nodig, net als een visievorming op lokaal en bovenlokaal niveau. De invoering van een vergunningsplicht voor hobbylandbouwers lijkt hiervoor een logische en noodzakelijke voorwaarde.
- **Versterk in de nieuwe pachtwetgeving de opzegmogelijkheden voor de creatie van nieuw bos en natuur.** Lopende pachtcontracten vormen zowel voor particulieren als voor overheden een belangrijke drempel voor bebossing, waardoor projecten vaak

jarenlang worden uitgesteld. Om daaraan tegemoet te komen, zou de recente herziening van de pachtwetgeving bijkomende opzegmogelijkheden voorzien wanneer een perceel wordt aangewend voor bos of natuur, niet alleen door overheden maar ook door particulieren. Alleen dreigen een aantal strikte voorwaarden dit in de praktijk sterk te beperken. Zorg ervoor dat deze opzegmogelijkheden geen lege doos worden, maar een evenwicht vinden tussen de belangen van de pachter, en het maatschappelijk belang van bos en natuur.

- **Voorzie een aantrekkelijke subsidieregeling die alle kwalitatieve bosuitbreiding ondersteunt, ook wanneer die valt buiten de groene gewestplanbestemmingen.** Onder de huidige legislatuur werd een hervorming van de bebossingssubsidies doorgevoerd die een aantal stappen vooruit gezet heeft, maar ook nog belangrijke struikelblokken kent. Haal de uitsluiting van industriegebied, van herbevestigd agrarisch gebied en van landbouwbestemmingen via RUP uit de subsidievoorwaarden, en schrap de onnuttige regel dat landbouwpercelen eerst 2 jaar vrij van professioneel landbouwgebruik moeten zijn vooraleer ze met subsidie bebost kunnen worden. Bossen moeten ook gevaloriseerd kunnen worden als waardevolle elementen in een gezond en veerkrachtig agrarisch gebied.
- **Kijk ook voorbij de horizon van 2030, en zet met een daadkrachtig ruimtelijk beleid en een ambitieuze bouwshift de versnelling in voor de realisatie van nieuw bos en natuur.** De voorbije decennia is er al veel voorbereid en beloofd rond bosuitbreiding en natuur in het ruimtelijk beleid. Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, de AGNAS processen, globale kaders, regionale bosuitbreidingsstudies, ... en tal van andere beleidsdocumenten vormen nuttige blauwdrukken, die echter nog te weinig werden doorvertaald naar het terrein. Zo zijn lang niet alle planologisch vastgelegde bosgebieden ook effectief bebost. Het realiseren van die 14.550 hectaren nieuw bos moet opnieuw prioriteit krijgen. Net als de intussen 25 jaar oude belofte uit het RSV om via herbestemmingen te komen tot 53.000 hectare planologisch bosgebied en 150.000 hectare natuur, waar we nog resp. 8.400 en 19.700 hectare van verwijderd zijn. Die uitdagingen kunnen gekoppeld worden aan de realisatie van de bouwshift. Want niet alleen moet ons bijkomend ruimtebeslag tegen 2040 naar nul evolueren, in lijn met de goedgekeurde ambities van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen zullen daarbij zo'n 30.000 hectare nog onbebouwde maar voor bebouwing bestemde gronden gevrijwaard moeten worden. Door die 30.000 hectare te herbestemmen gebied slim te selecteren, ontstaan win-wins voor het natuur- en ruimtelijk beleid.
- **Zorg voor een haalbare en betaalbare planschaderegeling die de bouwshift zelf niet ondermijnt.** De uitvoerbaarheid van de mooie bouwshiftambities staat of valt met het flankerend beleid. Het idee van planschade is niet nieuw of verkeerd, maar een dergelijke vergoeding moet wel proportioneel zijn. Heel wat andere Europese landen hebben zo'n regelingen, maar nergens is die zo genereus als in Vlaanderen. Dat was al langer het geval, maar de recente hervorming zal de vergoeding nog drastisch en vooral onnodig de hoogte in jagen. Naar schatting wordt 2% van de Vlamingen 'geraakt' door de bouwshift. Het evenwicht tussen het vrijwaren van private en maatschappelijke, collectieve belangen is in deze nieuwe regeling compleet zoek, doordat miljarden aan publiek geld betaald zullen moeten worden aan een zeer kleine, en over het algemeen reeds gegoede, groep eigenaars. Stuur daarom bij, zodat de factuur van een planologische vergroeningsoperatie betaalbaar blijft.
- **Zet de Europese middelen vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) niet alleen in voor verduurzaming van de landbouwsector, maar ook ter ondersteuning van de Vlaamse bos- en natuursector, en initiatieven voor bosuitbreiding i.h.b.** Europa wil met het nieuwe GLB heel nadrukkelijk de banden tussen landbouw en maatschappij aanhalen. Naast het garanderen van kwaliteitsvolle voedselproductie

en waardig inkomen voor landbouwers, draait het GLB ook om een landbouwsector die de strijd tegen de klimaatcrisis aangaat én om een plattelandsbeleid dat ook de bescherming en ontwikkeling van natuur, leefmilieu en bio-economie prioriteert. En daar wringt het schoentje in Vlaanderen. Het wetgevend kader dat de EU opgemaakt heeft voor de nieuwe GLB-periode reflecteert de opdracht van het plattelandsbeleid op vlak van klimaat, natuur en milieu, en beoogt dus ook ondersteuning voor andere plattelandsactiviteiten zoals duurzaam bosbeheer en bosbouw. De recente doorvertaling van dit GLB naar het Vlaamse niveau negeerde echter (net als in het verleden) deze maatschappelijke noden en blijft aansturen op een zeer eenzijdige invulling van dit beleid en de grote subsidiestromen die daarmee gepaard gaan.

- **Verzeker een ambitieuze nationale én gewestelijke vertaling van de afspraken uit het Kunming-Montreal wereldwijde kader voor Biodiversiteit en van de Europese Natuurherstelwet, en breng de doelen voor de uitbreiding van bos en natuur op langere termijn daarmee in overeenstemming.** Om een kans te maken de doelstellingen van 30% bescherming en 10% strikte bescherming (nulbeheer) te bereiken, met een eerlijke invulling ervan op regio-schaal én het behoud van voldoende ruimte voor de economische functie van bossen (zie ook werf 6), moet het de ambitie zijn tegen 2050 nog eens minstens 70.000 hectare bijkomend bos te realiseren in Vlaanderen. Dat betekent een uitbreiding van onze bosoppervlakte met 50%, of 100 m² extra bos voor elke inwoner die Vlaanderen naar verwachting zal tellen. Dat is ambitieus maar noodzakelijk, en bovendien – rekening houdend met bovenstaande – haalbaar.

3. Een duurzame leefomgeving

We zorgen ervoor dat zoveel mogelijk Vlamingen kunnen genieten van een duurzame, groene, en boomrijke leefomgeving, en streven in elke woonwijk naar de regel van 3-30-300. We zetten daartoe volop in op bos en (hoog)groen in de beschikbare openbare ruimtes in en rond steden en gemeenten, maar werken ook samen met burgers en private spelers voor een vergroening van het (semi-)privaat domein. We geven bestaande bomen en groen de bescherming die ze verdienen, met een strengere regelgeving rond boomkap en een meer doordacht en evenwichtig vergunningenbeleid.

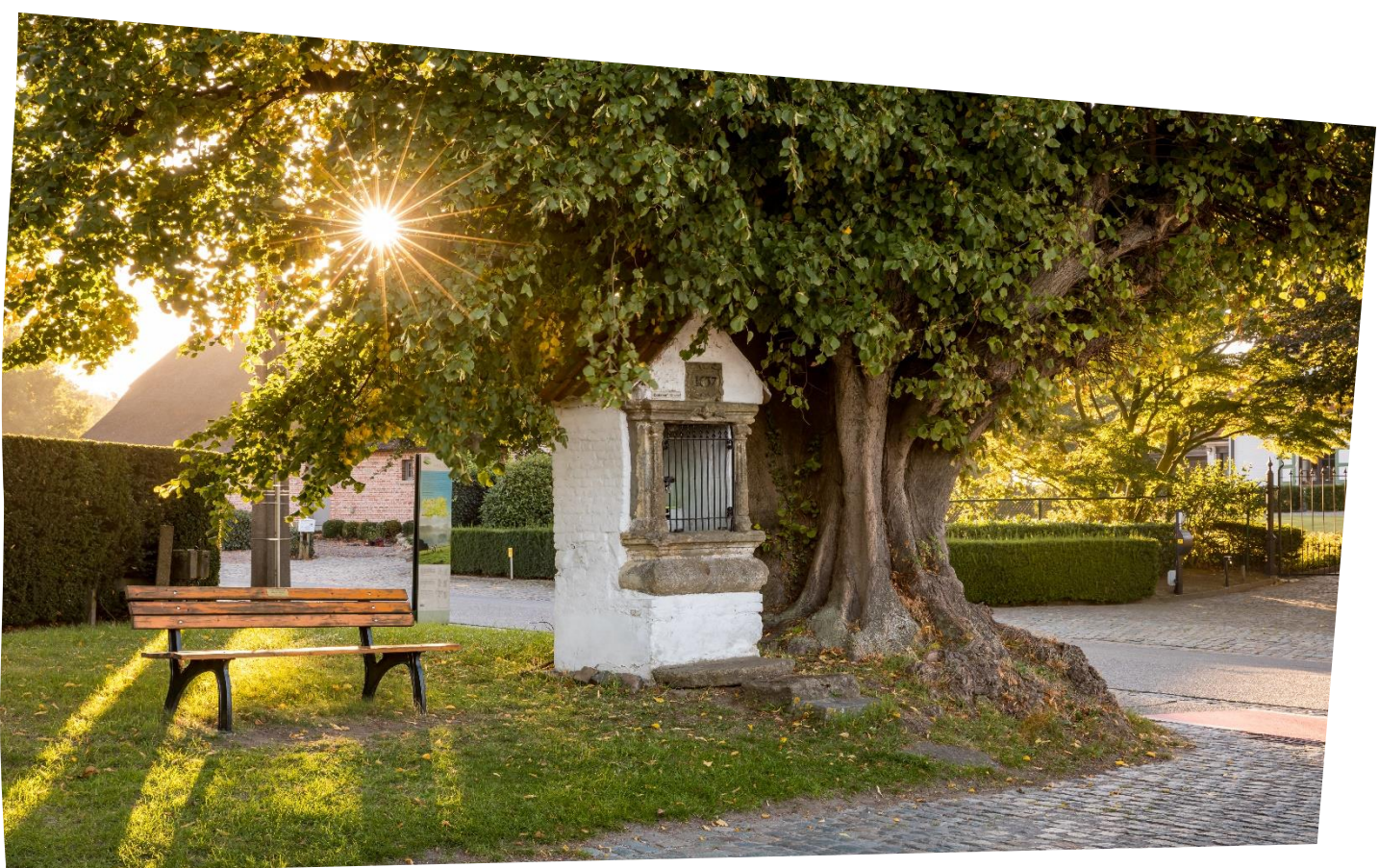
Leven in een groene omgeving, natuur in het straatbeeld, het zicht op een boom. Het is vandaag helaas nog niet voor iedereen weggelegd. Vooral onze steden, waar zoveel mensen wonen of werken, kampen met een groot gebrek aan bomen en groen. Dat straalt af op het welzijn van hun bewoners, maar maakt hen ook extra kwetsbaar voor o.a. hittegolven en overstromingen. Tegen de achtergrond van een steeds sterker om zich heen grijpende klimaatontwrichting is een kwalitatieve, duurzame en gezonde inrichting van onze leefomgeving en het bebouwde gebied één van dé uitdagingen van deze tijd.

Het binnenbrengen van groen-blaue structuren waarvan bossen en hoogstammige bomen de ruggengraat vormen (de zogeheten *nature-based solutions*), speelt in de moderne stedenbouw dan ook terecht een centrale rol in de aanpak van heel wat ruimtelijk bepaalde problemen: stedelijke hitte-eilanden, luchtvervuiling, geluidsoverlast, biodiversiteitsverlies, gebrekkige publieke ruimte, wateroverlast, etc. En ook in het stimuleren van een gezonde en duurzame levensstijl blijkt een groene leefomgeving van belang. Ze lokt ons naar buiten, doet meer bewegen en recreëren, en nodigt uit tot actieve en duurzame mobiliteit.

Toch mogen we niet blind zijn voor drempels en uitdagingen op het terrein. De bebouwde omgeving is dynamisch en boeiend, maar vormt voor bomen en planten niet het meest gastvrij milieu. De aanplant van 'duurzame' bomen die kunnen uitgroeien tot gezonde en volwassen exemplaren, conflicteert met andere functies en zorgt voor moeilijke afwegingen voor planners en beheerders. Intussen vormen lange, droge zomers, gewijzigde weersomstandigheden en grondwaterstanden, plagen en ziekten nieuwe bedreigingen voor jonge én gevestigde bomen. Ook bestaat er nog veel tegenkating tegen bomen in de stad: klachten over bladval, inname van parkeerruimte, rendementsverlies bij zonnepanelen etc.

Naast het uitbreiden van stadsgroen en -bomen, blijft het vrijwaren van bestaand groen in de bebouwde omgeving dan ook een gigantische uitdaging. Een [recente studie over het kappen en aanplanten van bomen](#) door BOS+ en Advocaten Leuven in opdracht van de Vlaamse overheid leverde alarmerende resultaten op: het aantal kapaanvragen is en blijft hoog, voornamelijk in woongebied en in tuinen, en meer dan 9 op 10 van die aanvragen wordt ook goedgekeurd. Omdat daarenboven nog eens een belangrijk (maar onbekend) aandeel van de bomen buiten de bossfeer van een kapvergunning is vrijgesteld, verdwijnen talloze bomen, ook oude, waardevolle en onvervangbare exemplaren, uit onze leefomgeving. Een [vergelijking tussen de Boswijzer kaarten van 2009 en 2021](#) suggereert een netto verlies van maar liefst 10% bos en hooggroen in het stedelijk gebied.

Een aandachtspunt voor zowat alle steden en gemeenten is bovendien een gelijke, rechtvaardige verdeling van bomen en groen – het concept van ‘Tree Equity’. Vandaag zijn het net de dichtst bevolkte en vaak economisch gedepriveerde wijken die beschikken over het minste groen. De uitbreiding, bescherming, de meer gelijke verdeling en het zorgvuldig beheer van ons stedelijk groen moet veel hoger op de politieke agenda. Dat bevestigt ook [het voorstel van de Europese Commissie voor een Natuurherstelwet](#): die vraagt een stop op de afname van stedelijke natuur tegen 2030, een toename met minstens 5% tegen 2050, en een hogere boomkruinbedekking in alle stedelijke gebieden.

- **Zorg dat zoveel mogelijk Vlamingen kunnen genieten van een duurzame, groene, en boomrijke leefomgeving, en streef in elke woonwijk naar de regel van 3-30-300.** Deze regel, voorgesteld door expert urbaan bos Cecil Konijnendijk (University of British Columbia), stelt vertaald naar een Vlaamse beleidsdoelstelling dat elke Vlaming vanuit zijn/haar woning zicht heeft op 3 bomen; elke woonwijk in Vlaanderen beplant wordt met voldoende bomen zodat een kroonbedekking van minstens 30% bereikt wordt; en elke Vlaming een significante, kwalitatieve en toegankelijke groenzone op minder dan 300 meter van zijn/haar deur heeft. Om de verkoelende en waterregulerende werking van bomen in dichtbebouwde gebieden te verzekeren, is de 30% kroonbedekking en schaduwwerping ook op wijkniveau een voorwaarde.
- **Koppel dit streven aan de uitwerking van een nieuwe Vlaamse groennorm, die steden en gemeenten actief stimuleert, maar ook inhoudelijk en financieel ondersteunt in het voorzien van voldoende groen voor al hun inwoners.** Ga daarbij verder dan oppervlakte-doelstellingen, en zorg dat ook aspecten als kwaliteit, toegankelijkheid, volume biomassa, koelend vermogen etc. worden meegenomen. Grote, volwassen en inheemse bomen bieden de meeste ecosysteemdiensten en krijgen daarbij voorrang.
- **Zet in op het verhogen van ‘Tree Equity’: een gelijke en rechtvaardige verdeling van bomen en groen doorheen een stad of gemeente.** Vandaag zijn het net de dichtst bevolkte en vaak economisch gedepriveerde wijken die beschikken over de minste groenvoorzieningen, waardoor kwetsbare bevolkingsgroepen kansen missen tot natuurbeleving en een gezonde leefomgeving. Voor het wegwerken van die ongelijkheid, vormen groennormen en richtlijnen zoals 3-30-300 nuttige handvaten.
- **Stimuleer de aanplant van kwalitatief (hoog)groen op het privaat en semi-privaat domein.** Versterk en promoot zowel regulerende instrumenten voor overheden (stedenbouwkundige verordeningen of lasten, vergunningsvoorwaarden etc.), als de uitrol van ondersteunende programma’s die burgers informeren en sensibiliseren.
- **Zet in op nieuwe en innovatieve financieringsmodellen voor vergroeningsprojecten.** Inspiratie kan worden gevonden in het buitenland, bv. bij het model van Business Improvement Districts, Task Increment Finance, Social Impact Bonds (opgenomen in het huidige Vlaams Regeerakkoord maar niet gerealiseerd), of het instrumentarium van Land Value Capture dat overheden toelaat ‘onverdiende’ waardeverstijging op private eigendommen (als gevolg van plannings- of vergunningsbeslissingen, stedenbouwkundige ingrepen, publieke investeringen, etc.) terug naar de maatschappij te geleiden. Investeer in verder [onderzoek naar de haalbaarheid van deze instrumenten voor groenprojecten in Vlaanderen](#), en in pilootprojecten.
- **Stop het verder verlies van stedelijke natuur.** Terwijl bos en hooggroen in onze steden aan een hoog tempo blijft verdwijnen ([tot -10% op 12 jaar tijd](#)), vraagt het voorstel van de Europese Commissie voor een Natuurherstelwet dat het netto verlies van natuur in het stedelijk gebied zo snel mogelijk maar ten laatste tegen 2030 naar nul wordt teruggebracht.
- **Verbeter de bescherming van hoogstammige bomen met een strengere regelgeving en minder vrijstellingen op de kapvergunning voor (in het bijzonder oude en waardevolle) exemplaren.** De gemiddelde stadsboom in Vlaanderen wordt niet ouder dan 20 à 30 jaar, terwijl net grote en volwassen exemplaren de meeste ecosysteemdiensten leveren aan hun omgeving. Vandaag is de kap van individuele bomen in principe vergunningsplichtig, maar een [recente studie toont hoe een arsenaal aan vrijstellingen die regelgeving uitholt](#). Scherp de huidige wetgeving aan door het schrappen van vrijstellingen (i.h.b. die voor bomen in een straal van minder dan 15 meter van een vergunde woning), het inperken ervan (o.a. aanpassen van vrijgestelde stamomtrek van 1 meter naar 0,6 meter) of het opleggen van voorwaarden (o.a. verplichte heraanplant en koppeling aan bomenbeheerplan).

- **Zorg voor een meer evenwichtige vergunningverlening bij aanvragen voor boomkap. Veranker een criterium van ‘algemeen belang’ in de algemene vergunningsplicht, en promoot of verplicht het gebruik van afwegingskaders met aandacht voor zowel het privaat als publiek belang.** Ruim 90 % van de vergunningsaanvragen voor de kap van bomen wordt vandaag goedgekeurd, vaak ingegeven door ‘overlast’ voor individuen. Om te komen tot een evenwichtige vergunningverlening, waarin kapaanvragen enkel worden goedgekeurd bij een gegronde reden en/of effectieve nood, is de inzet van meer formeel vastgelegde en evenwichtige afwegingskaders cruciaal. Ook het versterken en aanwenden van externe expertise in veiligheidsvraagstukken – vaak de (vermeende) reden voor kapaanvragen – moet meer worden gestimuleerd en gefaciliteerd, bv. via verplichte samenwerking met erkende Tree Technicians.
- **Versterk de handhaving op het onvergund kappen van bomen.** Deze handhaving is in principe een gemeentelijke bevoegdheid, maar wordt zeer vaak onvoldoende ingevuld. De uitdagingen zijn dan ook groot, in het bijzonder na stormen wanneer typisch op korte tijd veel gekapt wordt met of zonder vergunning. Sensibilisering en ondersteuning blijft daarom nodig. Zorg er ook voor dat gemeenten financieel beloond worden voor een degelijke handhaving, door bijvoorbeeld boetes die geïnd worden bij overtredingen (gedeeltelijk) te laten terugvloeien naar de gemeente.
- **Pak de problematiek aan van bomensterfte of -schade tijdens en na werven, door het verplichten van een bomeneffectenanalyse (BEA) en opvolging door een bomenexpert bij overheidsopdrachten en bij grote en langdurige bouwprojecten.** In de bebouwde omgeving krijgen bomen in toenemende mate te kampen met droogte, ziekten en andere uitdagingen, en worden ze kwetsbaar(der) voor de impact van externe factoren zoals bouwprojecten. Plaatselijke belastingen door werfverkeer of opslag van materiaal, maar ook een verlaagde grondwaterstand o.i.v. langdurige bemaling kunnen desastreuze effecten hebben op bomen in de wijde omgeving, die nog te weinig worden opgevolgd en vermeden. Een bomeneffectenanalyse (BEA) en een boombeschermingsplan zorgen ervoor dat deze effecten worden in kaart gebracht en tot een minimum beperkt. Nabije opvolging door een bomenexpert garandeert dat de principes en aanbevelingen ook worden nageleefd.
- **Stimuleer en ondersteun lokale besturen bij de opmaak van een strategische, gebiedsdekkende, toekomstbestendige en voldoende gedetailleerde beheerplanning voor hun openbaar groen.** Het nieuwe systeem van natuurbeheerplannen voorziet vooralsnog geen breed inzetbaar model voor beheerplanning van gemeentelijk groen, omdat de voorwaarden die voor lokale besturen worden gesteld bij de opmaak van een natuurbeheerplan moeilijk toepasbaar zijn op de bebouwde omgeving. Veel gemeenten vallen daarom terug op het Harmonisch Park en Groenbeheerplan, maar dit wordt niet langer door ANB gepromoot of (financieel) ondersteund. Er is dus nood aan een volwaardige opvolger die lokale besturen toont hoe zij hun groenbeheer kunnen organiseren en hen daar actief in ondersteunt, rekening houdend met de actuele uitdagingen. Inventarisatie en monitoring van bestaand groen, bomen in het bijzonder, is daarbij een aandachtspunt waarvoor bovenlokale steun gewenst is (bv. via gebiedsdekkende, geautomatiseerde monitoringssystemen).

4. EEN DUURZAAM BUITENGEBIED

We promoten en ondersteunen, naast bosuitbreiding en bosbehoud, (nieuwe) modellen van boslandbouw, via informatie, financiële stimulansen en een duidelijk regelgevend kader. We zetten in het hele buitengebied prioritair in op de bescherming, het gepast beheer, de uitbreiding en het herstel van natuurlijke landschapselementen. Omdat landbouw en natuur elkaar rechtstreeks beïnvloeden, is ook een verbetering van de algemene milieukwaliteit in het buitengebied van vitaal belang voor de gezondheid en veerkracht van ons sterk versnipperd bosareaal.

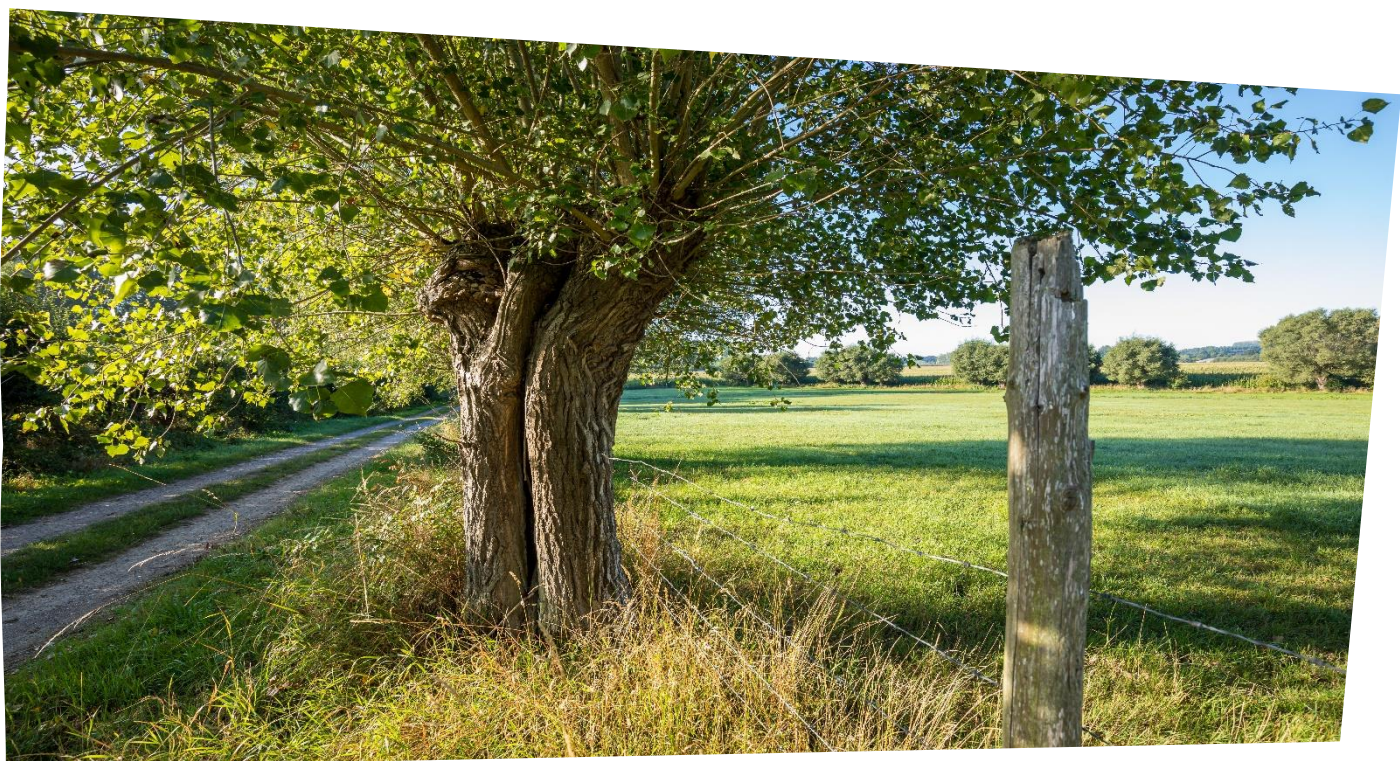
Hoewel ze sterk onder druk staan en de voorbije decennia aan een hoog tempo verdwenen, blijven bossen, bomen en kleine landschapselementen (KLE's) zoals houtkanten in het buitengebied van onschatbare waarde. Als cultureel erfgoed en voor hun landschappelijke waarde, maar ook als thuis voor een breed scala aan dieren en plantensoorten én voor hun landbouwkundige waarde: ze bevorderen de veerkracht van landbouwbedrijven. Houtkanten in het bijzonder fungeren als groene corridors die verschillende leefgebieden met elkaar verbinden en migratie van dieren vergemakkelijken. Bossen en bomen ondersteunen biodiversiteit, bufferen (de effecten van) de klimaatcrisis, voorkomen bodemerrosie en zorgen voor het in stand houden van delicate ecologische evenwichten. In een duurzaam buitengebied gaan landbouw en natuur hand in hand.

Helaas is grond in Vlaanderen schaars en kostbaar, ook en in toenemende mate in het agrarisch gebied (zie ook [Meer bos in Vlaanderen](#)). De vraag is hoe we een duurzamere toekomst creëren waarin menselijke behoeften worden vervuld, zonder afbreuk te doen aan het welzijn van de natuurlijke omgeving. En hoe we daarbij een evenwicht vinden tussen landbouwactiviteiten en natuurbehoud. Het streven naar win-wins voor landbouw en natuur – zoals *carbon farming* – en geïntegreerde vormen van bos en landbouw – zoals *agroforestry* – bieden daarop een antwoord. Deze systemen zijn veelbelovend maar relatief nieuw in Vlaanderen, en botsen op een aantal praktische, juridische en financiële drempels. Verder onderzoek, aangepaste regelgeving en steunmaatregelen zijn nodig om goede praktijkvoorbeelden uit te rollen en op te schalen. Maar ook buiten deze alternatieve systemen, moet de bescherming, het beheer en de aanplant van houtige landschapselementen hoog op de agenda.

Ten slotte: de oppervlakte van een gemiddeld bos in Vlaanderen is klein – [volgens de Boswijzer 2021 is meer dan de helft van onze bossen kleiner dan 2,5 hectare](#) – waardoor randeffecten en invloeden van hun (nabije) omgeving bijzonder groot is. Een verbetering van de algemene milieukwaliteit in het buitengebied komt dan ook rechtstreeks ten goede aan de gezondheid van het Vlaams bosareaal.

- **Voorzie een duidelijk en sluitend regelgevend kader voor boslandbouwsystemen (agroforestry), dat eigenaars en landbouwers motiveert tot en duidelijkheid geeft over de aanplant en het beheer van bomen.** Landbouwers die de aanplant van bomen overwegen op hun percelen, worden vaak (terecht) tegengehouden door de bezorgdheid deze later, bij veranderingen in het teeltsysteem of de bedrijfsvoering, niet meer te kunnen/mogen kappen. Hiervoor is een omgevingsvergunning nodig, die in de meeste gevallen wel wordt toegekend maar waaraan voorwaarden kunnen worden verbonden (bv. herplanting). Om deze drempel te overkomen, bestaat vandaag al een uitzondering in het Bosdecreet, maar is nog een bijsturing van de natuurwetgeving en de onroerend erfgoed wetgeving nodig. Werk ook de barrières in de pachtwetgeving weg voor eigenaars die willen starten met boslandbouwsystemen. Het uitoefenen van een persoonlijke exploitatie (zelf aan landbouwteelt doen) is één van de mogelijkheden voor een grondeigenaar om een pacht eenzijdig op te zeggen. Maar het planten van bomen wordt niet aanzien als een persoonlijke exploitatie. Daaruit volgend kan een grondeigenaar dus geen agroforestry of voedselbos opstarten (gedurende negen jaar) na pacht opzeg. Omdat agroforestry zonder twijfel een vorm van landbouw is, zou hiervoor een uitzondering moeten voorzien worden.
- **Bouw een visie uit over de plaats van (verschillende vormen van) voedselbossen in het verstedelijkend en het buitengebied, voorzie een helder regelgevend kader, en informeer en sensibiliseer initiatiefnemers over de do's en don'ts.** Voedselbossen winnen de laatste jaren sterk aan populariteit en met reden; ze zijn een interessante vorm van landbouw die natuur centraal stelt en een grote sociale en educatieve meerwaarde kan hebben. Maar belangrijk is dat ze, als productief landbouwsysteem een plaats kunnen krijgen in het agrarisch gebied, of als educatief project in zones voor wonen en andere voorzieningen. Vooral in de verstedelijkte omgeving kunnen voedselbossen een grote meerwaarde zijn, waarbij naast duurzame voedselproductie en korte keten ook ingezet wordt op bewustwording, participatie, en vergroening als tegengewicht voor hitte-eilanden. Vandaag bestaat over de definitie, mogelijke verschijningsvormen en juridisch statuut van voedselbossen nog veel onduidelijkheid die moet worden weggewerkt. Alleszins mogen ze niet vertrekken uit of concurreren met bestaande, ecologisch waardevolle bossen. Ook over de risico's, i.h.b. de verspreiding van uitheemse en potentieel invasieve soorten, moet gewaakt worden.
- **Zet in op een uitgebreid en beter geconnecteerd netwerk van houtkanten en bomen in het buitengebied.** Geef uitvoering aan het recent ontwikkelde Houtkantenplan, met bijzondere aandacht voor de ondersteuning van een Houtkantenalliantie en regionale houtkantencoördinatoren, voor voldoende, structurele en gestroomlijnde financiële steun (incl. *payment for ecosystem services*) en promotie i.h.b. voor landbouwers, en voor een duurzaam beheer.
- **Promoot en stimuleer natuurlijke beschutting van dieren (hoogstammige bomen en struiken) op de weide.** Dit is mogelijk via bestaande systemen, zoals agroforestry subsidies, VLM beheerovereenkomsten of VLIF-ondersteuning, maar deze systemen richten zich enkel op professionele landbouwers. Gezien het groot areaal grond dat wordt gebruikt voor hobbylandbouw, is het aangewezen ook hobbylandbouwers te sensibiliseren en ondersteunen, zowel technisch als financieel.
- **Evalueer en verduidelijk de wetgeving rond KLE's en vegetatiewijzigingen in de natuur- en erfgoedwetgeving en zorg voor een betere handhaving, met aandacht voor de bescherming van hoogstammige bomen in het buitengebied.** De huidige regelgeving leidt vandaag tot veel verwarring, willekeur en bovenal laksheid in de toepassing én handhaving. Nochtans staan KLE's en bomen in het bijzonder sterk onder druk en blijft een stevig kader en striktere handhaving nodig (zie ook Een duurzame leefomgeving).

- **Verbeter de monitoring van het bestaande netwerk aan KLE's op terrein en de handhaving bij inbreuken.** KLE's in agrarisch en groene bestemming zijn in principe goed beschermd, maar verdwijnen nog steeds aan een sneltempo uit ons landschap. Ook zeer oude perceelsgrenzen, die vaak al aangeduid staan op de kaarten uit de 18^e eeuw, worden ongestraft verwijderd. Terwijl oude houtkanten en hagen doorgaans hoger scoren op heel wat ecosysteemdiensten zoals koolstofopslag en biodiversiteit. Er is dringend nood aan een 'nulmeting' van bestaande KLE's in Vlaanderen, waardoor inbreuken op het verwijderen ervan kan gedetecteerd worden en in de toekomst ontmoedigd. Een prioritering voor de bescherming van eeuwenoude KLE's zou hieraan gekoppeld moeten worden.
- **Zet niet alleen in op natuur in landbouwgebied, maar ook op professionele, extensieve landbouw in natuurgebied.** Ook het model van 'natuurboeren' is een interessante win-win tussen landbouw en natuur, die aan relevantie zal winnen naargelang er meer ruimte voor natuur en bos wordt vrijgemaakt (zie ook [Meer bos in Vlaanderen](#)). Cruciaal is dan wel dat natuur in deze gebieden de hoofdfunctie blijft, en de landbouwer ten allen tijde de ecologische grenzen respecteert.
- **Zorg voor een drastische verbetering van de algemene kwaliteit van het buitengebied, om de impact op ons (versnipperd) bosareaal te beperken.** Dat behelst een sterk stikstofbeleid dat de druk op kwetsbare bossen en natuur inperkt, het reduceren of bannen van bepaalde pesticiden en beperken van bemesting in de nabijheid van natuur en waterlopen, en het reduceren van chemische stoffen via het vergunningenbeleid. Ook een beter en natuurlijker waterbeheer is noodzakelijk om de alarmerende verdroging van onze bossen in te perken. Daarvoor moet drastisch worden ingegrepen op het Vlaams drainagebeleid, de regelgeving en het vergunningenbeleid rond grondwaterwinningen, en ons archaïsch waterbeleid en -beheer. Ten slotte is een betere en meer doordachte ruimtelijk ordening onmisbaar voor duurzame verbetering (zie ook [Bosbescherming](#) en [Meer bos in Vlaanderen](#)).

5. BOSSEN, BOMEN EN WELZIJN

We vergroten het aanbod aan toegankelijk bos en natuur voor iedereen, bevorderen natuurconnectie en -contact, en sensibiliseren burgers en professionals over de positieve link tussen natuur en welzijn. We promoten en ondersteunen vergroenings- en natuurbelevingsprojecten in diverse sectoren (zorg, onderwijs, detentie, ...) en op bedrijventerreinen. We faciliteren verdere samenwerking tussen de natuur- en gezondheidsactoren, en ondersteunen een inclusief aanbod van activiteiten, campagnes en educatie.

Bossen en bomen zorgen voor onze gezondheid en ons welzijn. Ze doen ons meer naar buiten trekken, meer bewegen en elkaar meer ontmoeten. Ze helpen ons beter omgaan met stress, angst en piekergedrag, bevorderen ons geluksgevoel, creativiteit en slaappatroon. Ze verbeteren ons leefmilieu, zuiveren onze lucht en ons water, en houden onze steden koel. Contact met bossen en bodem versterkt het immuunsysteem, en verlaagt het risico op allergieën, astma en andere aandoeningen aan de luchtwegen. Zo zijn de gezondheidsvoordelen zowel preventief als curatief, met effecten op ons fysiek en mentaal welbevinden, sociale interactie, educatie, spiritualiteit en zingeving. Al die factoren spelen een rol in de manier waarop mensen een natuurlijke leefomgeving (bijna unaniem) als sterk positief ervaren.

Dat geldt niet enkel voor de bosbezoeker, maar ook voor de wetenschapper. Onderzoek kijkt vandaag niet meer zozeer naar de vraag of natuur goed is voor ons welzijn, naar wel naar het hoe en waarom: wat de mechanismen achter deze positieve effecten zijn en hoe we die beter kunnen inzetten. Wetenschappers slagen er steeds beter in de effecten en voordelen van een natuurlijke omgeving in te schatten, en deze te vertalen naar concrete aanbevelingen voor het inperken van en omgaan met enkele van de meest voorkomende en problematische ziektes en aandoeningen in onze samenleving. En ook op economisch vlak tonen deze vele welzijnsaspecten hun waarde. Alleen al de terugverdieneffecten van de investering in groen voor luchtkwaliteit vormen een aanzienlijke besparing op het budget van volksgezondheid. Onderzoek toonde overtuigend aan dat zorgkosten in buurten met meer bomen en struiken significant lager liggen dan in vergelijkbare buurten met minder groen. Daarom is het zo belangrijk om te zorgen voor een rechtvaardige en voldoende verdeling (het 3-30-300 principe) over de hele bebouwde omgeving van steden en gemeenten.

Ook beleidsmakers, zowel in Vlaanderen als internationaal, tonen een stijgende belangstelling voor dit thema. Het begrip One Health – dat stelt dat we maar kunnen streven naar een optimale gezondheid voor mens, dier en hun omgeving door middel van een integrale benadering en door rekening te houden met de interacties tussen die elementen – maakt opgang in Vlaanderen en ver daarbuiten. Toch is er nog een stevige weg af te leggen richting een structurele verankering en multiplicatie van de goede praktijken en pilootprojecten die we de voorbije jaren zagen opkomen, richting een welzijnsbeleid dat natuur als een transversaal thema meeneemt in de hele zorgsector, én omgekeerd richting een natuurbeleid dat aandacht heeft voor welzijnseffecten en -kansen. De inclusie van minderbedeelden en kansengroepen wordt een prioritair aandachtspunt als we willen zorgen voor de noodzakelijke opschaling van dit beleid.

- **Verbeter de toegankelijkheid van bossen en groenzones voor iedereen.** Dat veronderstelt voldoende bos en groen nabij bewoning (stadsrandbossen!), maar vraagt ook dat de toegankelijkheid van bestaand groen wordt herdacht en geoptimaliseerd: o.m. via promotie van toegankelijkheidsregelingen en speelbossen, aanleg van diverse paden aangepast aan verschillende bezoekersgroepen, en voldoende openbaar vervoer tot aan belangrijke groenpolen. De ecologische draagkracht van een gebied moet daarbij steeds als uitgangspunt genomen worden.
- **Voer een actief beleid rond stiltegebieden.** De gezondheidsvoordelen van stille groenruimten zijn overtuigend gedocumenteerd, maar het aanbod in Vlaanderen is schaars. Het vrijwaren van bestaande of creëren van nieuwe stiltegebieden, is een uitdaging die de controle van lokale terreinbeheerders overstijgt en bij voorkeur door de lokale of bovenlokale overheid wordt aangepakt.
- **Promoot en ondersteun de kwalitatieve vergroening van zorginstellingen, scholen, jeugdhuizen en -lokalen, detentie en andere werk- en verblijfsomgevingen, om het natuurcontact bij wie er werkt of verblijft te verhogen.** (Project)subsidies zoals ‘Natuur in je buurt’ en ‘Natuur in je School’ zijn vandaag belangrijke en noodzakelijke hefboomen voor tal van waardevolle projecten in diverse sectoren. Zet deze subsidielijnen door en bouw ze verder uit, zodat er naast de huidige financiële steun voor realisaties ook ondersteuning komt voor advies en procesbegeleiding door experts. Dit zal de - ecologische en gezondheidsbevorderende - kwaliteiten van deze interventies ten goede komen en een duurzaam beheer en gebruik versterken. Geef ook niet publiek toegankelijke inrichtingen zoals detentie- of asielcentra toegang tot financiële steun; vaak zijn ook deze besloten omgevingen extreem gebaat bij de helende effecten van een natuurlijke omgeving. Bovendien moet er nog meer worden ingezet op het benutten van beschikbare groenruimten, door deze in kaart te (laten) brengen en inrichtingen te begeleiden bij het betrekken van deze ruimten bij hun activiteiten en behandelingen.
- **Pas de voorwaarden van de AGION en VIPA-subsidies aan zodat de aanleg van groene speelruimte maximaal wordt gestimuleerd bij de bouw of verbouwing van scholen en zorginstellingen.** Het [huidig subsidiestelsel voor omgevingswerken](#) bevordert de facto de aanleg van verharde speelplaatsen boven groene speelruimte, terwijl andere Vlaamse subsidies (Natuur in je School) dan weer de ontharding en integratie van groen financieren. Doorbreek deze absurde situatie, maar met de nodige aandacht voor de duurzaamheid van groene speelruimten; het vermijden van ‘kapot gespeelde’ groenruimte veronderstelt voldoende oppervlakte en een doordachte inrichting en beheer. Ook in de zorgsector zou de aanleg van gezondheidsgroen integraal deel moeten uitmaken van de geldende subsidiestelsels.
- **Informeel en ondersteun bedrijven en industrie bij de vergroening van bedrijventerreinen.** Het opzetten van [samenwerkingen op bedrijventerreinen](#) naar Nederlands model, waar één beheerder instaat voor de inrichting, aanleg en het beheer van groene ruimten kan helpen om een aantal juridische (vergunningen, wetgeving) en praktische drempels te overkomen.
- **Zorg voor een betere verankering van natuurconnectie in het lager en middelbaar onderwijs, o.a. door het promoten van buiteneducatie en educatie voor duurzame ontwikkeling.** Leerlingen en leerkrachten plukken de vruchten van meer buiten leren.
- **Erken de positieve link tussen natuur en gezondheid en vertaal die in het faciliteren van gezondheidsbevorderende activiteiten in verschillende sectoren.** Er is nood aan een kenniscentrum voor natuur en gezondheid, dat kan fungeren als actieve matchmaker tussen de gezondheids- en natuursector, en als een informatie- en communicatieplatform waartoe geïnteresseerde professionals zich kunnen richten. Zo kan een duurzaam gebruik van de natuurlijke omgevingen gestimuleerd worden,

zonder de behoeften van de natuur- en gezondheidsprojecten te negeren. Dit platform kan vorm krijgen vanuit het bestaand Netwerk Natuur en Gezondheid waarin spelers uit beide sectoren elkaar al langer vinden, en/of vanuit de recente green deal Groene Zorg (met subthema natuur en gezondheid).

- **Faciliteer het voorschrijven van activiteiten in de natuur door huisartsen.** Zij kunnen optreden als sleutelfiguren voor een betere integratie van natuur in de gezondheidszorg, en voor het connecteren van preventieve en curatieve natuurgerichte activiteiten. Heel veel van de gezondheidsklachten (bv. stress, depressie, burn-out, slaapstoornissen, hoge bloeddruk, overgewicht, diabetes, chronische pijn, ...) waar hun patiënten mee geconfronteerd worden, kunnen immers verholpen of gereduceerd worden door (voldoende) contact met de natuur. Als vertrouwenspersoon kan de huisarts een doorslaggevende rol spelen in het stimuleren en faciliteren van natuurbeleving door patiënten, een aanpak die zowel complementair kan zijn aan de huidige behandelingswijzen als de financiële druk op onze sociale zekerheid helpen in toom houden.
- **Zet actieve sensibiliseringscampagnes op rond de gezondheidsvoordelen van groen en natuur, met aandacht voor de draagkracht van ecosystemen en de spanningen tussen beide, en voor inclusieve kansen voor positieve en gezondheidsbevorderende natuurbeleving.** Hoewel natuurgerichte activiteiten aan populariteit winnen, zien we dat ze een groot deel van de bevolking niet bereiken waardoor de voordelen nog aan veel mensen voorbijgaan. Investeer in onderzoek naar de onderliggende redenen waarom sommige groepen uit de boot vallen en promoot meer inclusieve, stimulerende acties en campagnes op maat.

6. MULTIFUNCTIONEEL BOSBEHEER VOOR HERNIEUWBAAR MATERIAAL

We zetten in op duurzaam bosbeheer voor duurzame houtproductie, in harmonie met de natuurdoelstellingen en de andere maatschappelijke functies van onze bossen. De lokale en duurzame productie van kwaliteitsvol hout en de verwerking ervan via korte keten, draagt bij tot de bevoorradingszekerheid van onze houtverwerkende nijverheid. Door cascadering en het stimuleren van lokale markten vormt het een belangrijke component van de circulaire bio-economie. We investeren ook in het verhogen van bewustzijn en draagvlak voor duurzame lokale houtproductie en -verwerking.

De vraag kan gesteld worden of er in de schaarse bossen die Vlaanderen heeft, ook een plek moet zijn voor houtkap. Die vraag is terecht, maar het antwoord is volmondig ja. Binnen een duurzaam en multifunctioneel bos- en bomenbeheer gaat houtproductie als onderdeel van de bio-economie **hand in hand met biodiversiteit, welzijn en klimaat**. Het is perfect mogelijk om met deskundig en doordacht kappen van bomen ook tal van andere ecosysteemdiensten te bevorderen. Meer nog, soms is het cruciaal. Zo kan men door de dynamiek die kappingen in het bos creëren, o.a. de biodiversiteit versterken of de belevingswaarde verhogen.

Binnen het multifunctionele bosbeheer dat we in onze Vlaamse bossen moeten voeren, mét aandacht voor biodiversiteit, recreatie, klimaatverandering etc., is er noodzakelijkerwijze dus ook een rol voor duurzame houtoogst. Niet alleen omdat het moreel niet verdedigbaar is dat we onze hele houtvraag exporteren naar verre landen, waar ontbossing en bosdegradatie hand over hand toenemen. Maar ook omdat onze bossen al vele eeuwen actief beheerd en gevormd zijn door de mens, en dat je dat niet zomaar kan loslaten. De bosbeheerders van vandaag beheren 'de erfenis' van hun voorgangers, al werden er 50, 100 of 200 jaar geleden natuurlijk andere maatschappelijke noden gevoeld en keuzes gemaakt dan diegene die we vandaag kennen. Een voorbeeld daarvan zijn de duizenden hectare Corsicaanse dennen in onze Kempen, een gevolg van de houtvraag voor mijnbouw. Vandaag worden veel van die bossen geleidelijk omgevormd tot meer standplaatseigen en (bio)diverse bostypes.

Onder invloed van dynamieken als de steeds snellere globalisering, vermessing en verzuring, de klimaatcrisis, etc. veranderen ook de leefomstandigheden voor het bos op dit moment veel sneller dan die bosesystemen op natuurlijke wijze kunnen volgen. Zeer homogene bossen, zoals het Zoniënwoud met zijn prachtige beukenkathedralen, zijn kwetsbaar omdat één soort er zo prominent is. Beheerders streven er naar een geleidelijke toename van andere boomsoorten zodat de soortenmix breder wordt, en het bos resistenter tegen veranderende klimaat- en omgevingsfactoren. Dit is maar één voorbeeld van hoe de voortsnellende klimaatontwrichting en globalisering de nood aan expertise rond duurzaam bosbeheer en klimaatadaptie van onze bossen in de toekomst alleen maar zullen doen toenemen.

De rol van de economische functie van bossen en bomen als drijfveer voor de uitbreiding en/of een beter beheer ervan, mag ook niet onderschat worden. Zo vormt de productie van hout en biomassa vaak een doorslaggevende motivatie voor de aanleg en het onderhoud van bossen door private eigenaars, en faciliteert zodoende de bijkomende ecosysteemdiensten die deze aan de samenleving leveren. En ook voor veel bossen geldt dat deze economische waardering (meer bepaald de opbrengsten uit een duurzame exploitatie) in belangrijke mate bijdragen aan de financiële haalbaarheid van een gepast en duurzaam beheer.

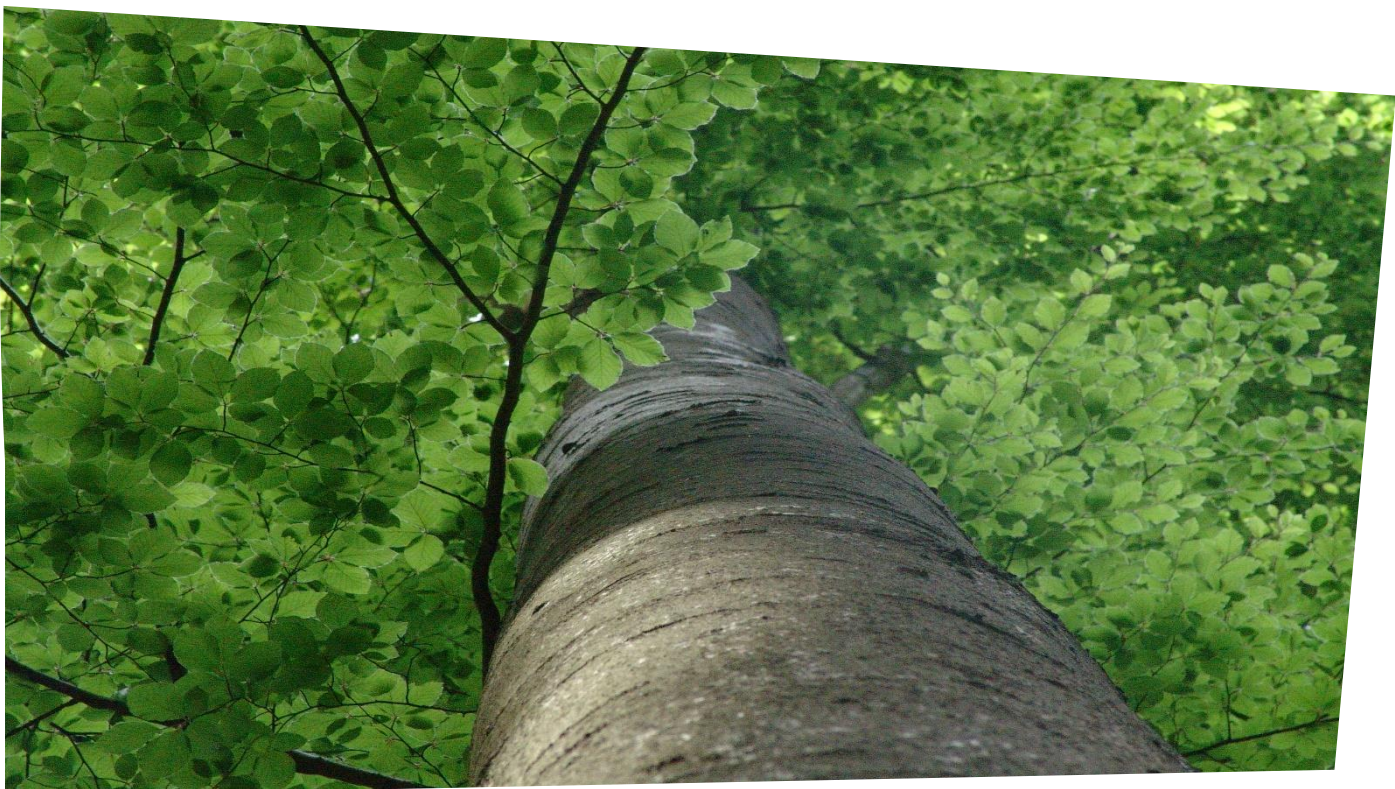
Hout is een fantastisch, warm, decoratief, multi-inzetbaar, herbruikbaar en recycleerbaar materiaal dat voor een breed gamma aan toepassingen kan worden ingezet. Hout is het hernieuwbare bouw materiaal bij uitstek, en bijgevolg een basisbestanddeel van de circulaire economie waar we naartoe moeten. Hoe minder hout we gebruiken, hoe meer we moeten teruggrijpen naar alternatieven. Maar alle alternatieven voor houtgebruik - metaal, steen, cement, kunststof - hebben een veel grotere milieu-impact bij hun productie én verwerking, en zijn meestal niet of nauwelijks herbruikbaar, laat staan hernieuwbaar. Dan doet hout het een stuk beter, want hout dat geogst wordt binnen het kader van duurzaam bosbeheer, wordt in de bosbestanden vervangen door de jaarlijkse aangroei van de overblijvende bomen.

Niettegenstaande de vele voordelen van hout als duurzaam (bouw)materiaal, stelt een groeiend deel van de publieke opinie zich vragen bij het nut van houtkap in Vlaanderen. Daarbij gaat men vaak wel voorbij aan het feit dat we met zijn allen nog zeer veel gebruik maken van hout en daarvan afgeleide producten: van dakgebinten en vloeren, houten tafels en (buiten)meubilair, over boeken, dozen en verpakkingen, tot toepassingen in textiel en zelfs de chemische sector. Elke Belg verbruikt per jaar gemiddeld één kubieke meter – of vele honderden kilogram – hout. Terwijl de zelfvoorzieningsgraad van onze houtverwerkende nijverheid minder dan 10% bedraagt. Hierdoor exporteren we onze houtvraag naar verre landen, waar het bosbehoud en duurzaam bosbeheer zeker niet altijd staan waar ze moeten staan. Voor Vlaanderen is het dus belangrijk dat we niet alleen de korte-keten houtproductie en -verwerking veel sterker ondersteunen, maar ook onze verantwoordelijkheid erkennen en opnemen voor duurzaam bosbeheer in onze importlanden (zie ook [Geen ontbossing in onze winkelrekken](#) en [Duurzame boslandschappen in het globale zuiden](#)).

- **Ondersteun houtkap binnen natuurvolgend en multifunctioneel bosbeheer, zowel in de eigen openbare bossen als in private domeinen via natuurbeheerplannen en beheersubsidies.** De Europese 30-10 doelstellingen voor de bescherming en uitbreiding van natuurlijke ecosystemen zullen sowieso vertaald moeten worden naar ambitieuze bosuitbreidingsdoelen, waarbinnen ook duurzame houtproductie een plaats moet krijgen. Om dat te ondersteunen, is een evenwichtige natuurbeheerplanning van groot belang. Beheersubsidies moeten daarbij op een gelijkwaardig niveau getrokken worden als die voor andere natuurtypes, en bij de evaluatie van beheerplannen moet ook de economisch functie voldoende gevaloriseerd worden.
- **Investeer in voldoende personeel dat met de nodige expertise deze doelstellingen kan waarmaken.** Boseigenaars en -beheerders moeten voldoende deskundig zijn (of door deskundige mensen worden bijgestaan) om binnen een visie van natuurvolgend, klimaatadaptief en multifunctioneel bosbeheer kwaliteitshout te produceren. Vandaag zien we, na jarenlange besparingen bij de bevoegde overheidsadministraties, dat de expertise rond duurzame bosbouw en de aanwezigheid op het terrein sterk is afgenomen. Ook andere actoren die bossen en bomen beheren (private eigenaars, lokale en bovenlokale overheden) kunnen niet meer rekenen op ondersteuning van het ANB zoals dat voorheen wel het geval was. In een sector die de voorbije jaren sterk aan maatschappelijk belang gewonnen heeft, zijn die aanhoudende besparingen niet langer verdedigbaar. Zorg dat deze negatieve trend gekeerd wordt door nieuwe investeringen in menskracht voor de sector, en in de opbouw van kennis en expertise rond duurzame houtproductie bij beheerders en exploitanten.
- **Zet in op klimaatadaptieve, veerkrachtige bossen.** De klimaatcrisis versterkt nog de urgentie van deskundig bosbeheer; als we onze bossen klimaatadaptief en veerkrachtig willen houden, moeten we extra inzetten op een voldoende grote en deskundige sector met de nodige vakkennis die doorstroomt naar het terrein. Aspecten zoals boomsoortenkeuze en genetische afkomsten, het ondersteunen van boomkwekerijen, het klimaatadaptief maken van nieuwe, jonge aanplantingen, het voorkomen van ziektes en plagen, en het bestrijden van natuurbranden, zijn slechts enkele voorbeelden waarrond verdere ondersteuning en expertiseopbouw nodig is.
- **Faciliteer verwerking van het in Vlaanderen geogste hout binnen een korte keten.** Verhoog zo de zelfvoorzieningsgraad van onze eigen houtverwerkingsindustrie. Lever daartoe ook inspanningen om de uitvoer van het hier geogste hout naar verre landen tegen te gaan, maar het ten goede te laten komen aan lokale verwerkingsinstallaties en commercialisering. Treed sturend op in overheidsopdrachten en het verkoop- en aankoopbeleid van overheden. Overweeg de aanstelling van een ‘Vlaamse Houtmeester’: een facilitator die de Vlaamse markt kent, zowel inzake productie, verwerking als eindconsumptie, en de houtverwerkende nijverheid kan verbinden met wat onze Vlaamse (bio)diverse bossen te bieden hebben. Vandaag stellen we immers vast dat de Vlaamse houtproductie en -verwerking te veel naast elkaar bestaan en te weinig raakpunten hebben, waardoor kansen voor korte ketens gemist worden.
- **Monitor de lokale houtstromen, van bos tot afnemer.** Een reguliere en kwaliteitsvolle monitoring van de houtstromen in Vlaanderen zal toelaten om een onderbouwde visie te ontwikkelen op het te voeren beleid, een cruciale voorwaarde om de duurzaamheid en circulariteit van de sector te verhogen. Dit moet leiden tot de formulering van een houtstrategie voor deze regio, waarbij we prognoses over onze eigen houtproductie kunnen linken aan ambities rond korte keten, verwerking en gebruik van hout in onze samenleving. Het voorbije eco2eco-project van de Vlaamse overheid leverde al interessante inzichten, maar deze monitoring moet worden geïnstitutionaliseerd.
- **Zet in op hoge kwaliteitproducten:** het geogste hout wordt bij voorkeur verwerkt volgens een cascaderingsprincipe, met een voorkeur voor langlevende producten van

hoge kwaliteit waar mogelijk en minderwaardige toepassingen waar nodig. Zo wordt de waarde van hout maximaal gevaloriseerd. Ondersteun daarvoor ook het onderzoek naar nieuwe en innovatieve toepassingen van hout (o.a. in de lignochemie). Zeker wanneer het gebruikt wordt voor langdurige toepassingen (zoals constructiehout) kan hout optreden als koolstofsink. Daarmee is hout het enige bouw materiaal dat bij zijn productie CO₂ opslaat, in tegenstelling tot andere bouwmaterialen (kunststof, staal en aluminium, baksteen en beton) die allen voor een significante CO₂-uitstoot zorgen.

- **Zet nog meer in op hergebruik en recyclage van hout en van hout afgeleide producten**, zodat ze ten volle ingezet worden voor de circulaire economie waar we naartoe moeten.
- **Investeer in het verhogen van het bewustzijn over en het draagvlak voor duurzame houtkap en lokale kwaliteitsverwerking van het hier geogste hout.** Duurzame houtexploitatie kan een belangrijke rol spelen in natuurvolgend bosbeheer, met meerwaarde voor andere doelstellingen zoals biodiversiteit en klimaatadaptatie. Het levert een noodzakelijke en hernieuwbare grondstof voor de bevoorradingsekerheid van onze houtverwerkende nijverheid, en draagt op die manier ook substantieel bij tot de circulaire bio-economie. Niettegenstaande al deze voordelen, zien we dat het maatschappelijk draagvlak voor lokale houtkap klein is. Naast de ontegensprekelijke maar tijdelijke schade die een (duurzaam uitgevoerde) kapping met zich meebrengt, speelt de toenemende vervreemding van primaire productieprocessen bij velen hier zeker een rol. Het is echter belangrijk dat we het pleidooi voor een zekere eigen, lokale, houtproductie blijven voeren, zodat we ook in de toekomst de voordelen van duurzaam geproduceerd hout kunnen blijven benutten. Daarbij mogen we niet blind zijn voor terechte kritische bedenkingen, o.a. over de export van het hier geogste hout naar verre landen, over de overlast en negatieve impact van houtkappingen, maar ook niet voor veeleer emotionele reacties. Tijd en middelen om bezorgde omwonenden en consumenten op een overtuigende en onderbouwde manier te informeren en vragen te beantwoorden, zijn een noodzaak.

7. BOMEN EN BOSSEN ALS PERFECTE KLIMAATOPLOSSING

We voeren een ambitieus en rechtvaardig klimaatbeleid, waarin bomen en bossen de rol krijgen die ze verdienen als betaalbare klimaatoplossing met een brede waaier aan co-voordelen, en bestrijden daarmee tegelijk de biodiversiteitscrisis. We krikken daarbij klimaatfinanciering voor landen in het globale zuiden voor mitigatie, adaptatie, schade en verlies fors op. We zetten prioritair in op de uitfasering van fossiele brandstoffen en de transitie naar hernieuwbare energie, maar zorgen ook voor een beleidsomslag in ons landgebruik (i.k.v. LULUCF), met meer aandacht voor het beschermen, herstellen en duurzaam beheer van natuurlijke ecosystemen, bossen en waterrijke gebieden in het bijzonder.

De klimaatcrisis is niet langer een abstract fenomeen. Wereldwijde hittegolven, droogte en daaraan gekoppelde ontembare bosbranden, verstoorde weerspatronen en oogstverliezen, extreme neerslag en overstromingen, ... de gevolgen waar de wetenschap al decennia voor waarschuwt, voltrekken zich hier en nu, en laten zich steeds sterker voelen. Klimaatsepsis is een achterhaald discours, ingehaald door de realiteit. Ondanks een nog steeds bestaande en sterke tegenbeweging, wordt [het draagvlak](#) voor ambitieus beleid alleen maar groter.

Om nog ergere gevolgen in de toekomst zoveel mogelijk te vermijden, moet dringend een veel ambitieuzer en daadkrachtiger klimaatbeleid worden gevoerd, op alle niveaus. Onze uitstoot van broeikasgassen moet in versneld tempo naar nul. Dat is samengevat waar het zesde syntheserapport van het IPCC ons op wijst. We moeten als globale maatschappij veel sterker inzetten op mitigatie en tegelijk werk maken van adaptatie. Veel landen ondervinden nu al schade en verlies als gevolg van klimaatrampen. Elke tiende van een graad telt, want elke verdere opwarming staat gelijk aan nog meer gevolgen voor toekomstige generaties, en brengt een aantal [kantelpunten naar nog sterkere opwarming](#) gevaarlijk dichtbij (zie [Geen ontbossing in onze winkelrekken](#)).

[Wat uit dit IPCC-rapport ook duidelijk naar voren komt, is het belang van bomen, bossen en andere ecosystemen als perfecte klimaatoplossing.](#) Opname van broeikasgassen in herstellende ecosystemen en meer duurzame landbouwsystemen, en vermeden emissies door het stoppen van ontbossing en ander ecosysteemverlies, hebben een mitigatiepotentieel van vergelijkbare proporties als dat van zonne- en windenergie. Stoppen van ontbossing is daarbij de grootste prioriteit, gekoppeld aan beleidsmaatregelen langs de vraagzijde, richting meer duurzame voedingspatronen en -productiesystemen. Daarnaast nemen ook bosherstel, het integreren van bomen in landbouwsystemen (agroforestry) en duurzaam bosbeheer belangrijke posities in. Natuurlijke klimaatoplossingen bieden tegelijk tal van andere voordelen, dankzij verbeterde voorziening van ecosysteemdiensten, en omdat ze mee de biodiversiteitscrisis helpen aanpakken.

Meer veerkrachtige bossen zijn onmisbaar voor een stabiel klimaat, omgekeerd is het indammen van verdere klimaatopwarming essentieel voor het veerkrachtig houden van bossen. In combinatie met ontbossing en overexploitatie hebben gevolgen van klimaatontwrichting een afkalvend effect op de gezondheid van bossen overall ter wereld. Dat zorgt dan weer voor een lagere opslag- en opnamecapaciteit van broeikasgassen. Die

negatieve spiraal moet worden gekeerd. Zeker voor het Amazonewoud is dit een heel acute kwestie, gekoppeld aan één van de belangrijke klimaat-kantelpunten. Als verdere ontbossing en degradatie niet worden gestopt, stevent de boom af op een verdroging, wat enorme hoeveelheden bijkomende emissies met zich zou brengen. De biodiversiteit- en klimaatcrises zijn onlosmakelijk verbonden en versterken elkaar. Dit wordt de laatste jaren in [toenemende mate erkend op de Klimaat-COPs](#). Tegelijk is het vertrouwen er de laatste jaren vaak zoek. Met elke klimaatop wordt vooruitgang geboekt, maar aan een stapsgewijs tempo – terwijl we net nú grote sprongen vooruit moeten nemen.

- **Zet de Green Deal met versterkte ambitie door. Neem een voortrekkersrol op eigen grondgebied, voor een ambitieus en rechtvaardig klimaatbeleid met een focus op mitigatie.** Neem ook engagement op Europees niveau, door de doelstellingen van het *Fit for 55* pakket waar te maken en te verscherpen volgens het principe van gedeelde maar verschillende verantwoordelijkheden, één van de hoekstenen van het klimaatakkoord van Parijs. Zoals veel andere Europese landen heeft België een relatief belangrijke bijdrage geleverd aan de klimaatcrisis. Tegelijk zijn we een welvarend land, met de nodige slagkracht om die crisis mee aan te pakken. [Maar we presteren ondermaats](#). De door Vlaanderen opgelegde doelstelling van 40% reductie tegen 2030 wordt met de huidige inspanningen waarschijnlijk zelf niet gehaald, en ligt al onder de lat van wat in het kader van *Fit for 55* van ons land wordt verwacht (-47%). Bovendien zou een eerlijke Belgische bijdrage nog een pak hoger liggen: [minstens -61% tegen 2030](#). Versterk daarom de Belgische klimaat governance, voor een betere samenwerking tussen de verschillende beleidsniveaus en regio's. Erken ook op Vlaams niveau verantwoordelijkheid en verhoog de ambitie, samen met een effectieve uitvoering. Blijf in de eerste plaats inzetten op mitigatie, want hoewel Vlaanderen door zijn topografie zeker kwetsbaar is voor overstromingen en zeespiegelstijging, en ook Europa niet gespaard zal blijven van de gevolgen van klimaatverandering, blijft het zonder drastische verlaging van de uitstoot dweilen met de kraan open. Zet daarbij ook de 'kosten'-oogkleppen af en toon leiderschap met een discours en beleid dat vertrekt vanuit opportuniteiten, zoals innovatie en onze kenniseconomie. Het opnemen van die verantwoordelijkheid is een sine qua non om het vertrouwen te herstellen en álle landen aan boord te krijgen.
- **Faseer daarvoor zo snel mogelijk het gebruik van en subsidies aan fossiele brandstoffen en energie uit.** Dit is en blijft de hoofdoorzaak van klimaatontwrichting. Heroriënteer de miljarden die nog steeds in de sector worden gepompt – een absurditeit - naar hernieuwbare energie en andere oplossingen. Vermijd daarmee ook dat de onvermijdelijke financiële impact van *stranded assets* in de fossiele sector nog groter wordt.
- **Investeer in bomen en bos, binnen een breder kader van meer en beter beheerde natuur als een klimaatoplossing die mitigatie en adaptatie combineert.** Verzeker daarvoor de ambitieuze invulling, uitvoering van bosbehoud en -uitbreiding en duurzaam bosbeheer (zie [Bosbescherming](#), [Meer bos in Vlaanderen](#) en [Bossen, bomen en welzijn](#)) in het kader van de Belgische Biodiversiteitsstrategie (NBSAP). Hiervoor zijn de fundamenteën al gelegd. Binnen de EU zijn de biodiversiteit- en bossenstrategie belangrijke pijlers van *Fit for 55*. In Vlaanderen wordt opnieuw werk gemaakt van bosuitbreiding, bossen worden beter beheerd en met de *Blue Deal* wordt ingezet op adaptatienatuur. Daartegenover staat dat ontbossing blijft doorgaan en het potentieel van agroforestry wordt onderbenut. Geef daarom veel meer kansen voor bomen en bos, ingebed in een breder beleidskader dat meer ruimte geeft aan natuur. Met een ambitieuze invulling van Europese doelstellingen zoals de 30-10 *pledge*, de doelstellingen voor natuurherstel, de 3-30-300 regel, de 3 miljard bomen en duurzaam bosbeheer volgens *close-to-nature* principes. Haal zo de opgelegde LULUCF-ambitie al vóór 2026 en verhoog de LULUCF-ambitie voor 2030.
- **Verhoog de ambitie om internationale mitigatie en adaptatie inspanningen, schade en verlies financieel te ondersteunen.** Naast verhoogde ambitie voor mitigatie binnen de eigen grenzen is dit een belangrijke, zonet dé belangrijkste factor om het vertrouwen op de cruciale COP's te herstellen. Zorg in de eerste plaats dat de beloofde financieringsstroom naar Annex I landen realiteit wordt. België en Vlaanderen leveren wat dat betreft enkele lovenswaardige inspanningen (zoals middelen voor schade en verlies voor Mozambique, of het Vlaams Fonds voor

Tropisch Bos), maar die ondersteuning is te weinig structureel, vaak niet additioneel en in absolute cijfers onvoldoende. Verzeker daarbij in de eerste plaats voldoende additionaliteit, bovenop engagementen voor Ontwikkelingssamenwerking en Biodiversiteit (zie ook [Duurzame boslandschappen in het globale zuiden](#)).

- **Zet in op een rechtvaardige transitie, die een antwoord biedt op mogelijke sociale en economische gevolgen van een ambitieus klimaatbeleid.** De cumulatieve uitstoot van rijke landen is veel groter dan die van het globale zuiden, en ook binnen landen is de bijdrage aan de klimaatcrisis disproportioneel tussen de verschillende inkomensklassen. Tegelijk zijn het vooral armere landen en lagere inkomensklassen die nu al het hardst de gevolgen ondervinden. Bij de nodige structurele en verregaande maatregelen kunnen sommige groepen ironisch genoeg disproportioneel worden getroffen. Voorzie daarom in de nodige beleidsinstrumenten zodat die transitie sociaal-economisch rechtvaardig verloopt.
- **Verscherp criteria voor houtverbranding, en garandeer dat geen enkele vorm van biomassaverbranding kan bijdragen tot ontbossing of bosdegradatie.** Houtige biomassa kan in principe ingezet worden als klimaatneutrale vorm van energieopwekking, maar daarvoor moet aan een reeks voorwaarden zijn voldaan. De huidige beleidscontext werkt op Europees niveau bosdegradatie in de hand. Bij de laatste herziening van de richtlijn hernieuwbare energie werden al een aantal verbeteringen ingevoerd, maar die zijn nog onvoldoende om waardevolle bossen voldoende te beschermen. Zet ook financiële steun in de eerste plaats in voor andere vormen van hernieuwbare energie die een veel lager risico voor biodiversiteit inhouden. Maak ook verder werk van de volledige uitfasering van eerste generatie biobrandstoffen, die bijdragen aan wereldwijde ontbossing. Daarnaast heeft houtverbranding in veel gevallen ook een zeer negatieve impact op de luchtkwaliteit. Zowel rond huishoudelijke als industriële houtverbranding is het daarom belangrijk om verdere inspanningen te leveren opdat luchtvervuiling zo veel mogelijk beperkt blijft.
- **Zet versterkt in op de transitie naar een duurzaam voedselsysteem.** Een derde van de wereldwijde emissies zijn te linken aan de productie, verwerking, transport, consumptie en verspilling van voedsel. Landbouw is de grootste rechtstreekse oorzaak van ecosysteemverlies. De productie van vlees en veevoer is de grootste oorzaak van ontbossing, neemt veel plaats in die terug zou kunnen worden gegeven aan natuur in Vlaanderen en wereldwijd, en is een van de hoofdoorzaken van ons stikstofprobleem. Zet daarom ten volle in op het waarmaken van de eiwittransitie, de *Farm 2 Fork* strategie, een ambitieuze wet voor voedselsystemen (zie ook [Geen ontbossing in onze winkelrekken](#)). Zorg voor een opschaling van agroforestry voor meer mitigatie én meer veerkrachtige landbouwsystemen (zie ook [Een duurzaam buitengebied](#)).

8. GEEN ONTBOSSING IN ONZE WINKELREKKEN

We maken mee een einde aan de handel in en consumptie van producten die ontbossing veroorzaken, en spelen zo een voortrekkersrol in het definitief stoppen van wereldwijde ontbossing tegen 2030. We zetten daarvoor voldoende middelen in voor handhaving, en breiden de bedekkingsgraad van de Europese Ontbossingswet (EUDR) uit naar de financiële sector, naar meer producten en ecosystemen. We voorzien in voldoende ondersteuning om naleving te verzekeren en een flankerend beleid rond duurzame bedrijfsvoering. We sturen de vraag richting ontbossingsvrije consumptie, ingebed in de transitie naar een duurzaam voedselsysteem.

Wereldwijde ontbossing en bosdegradatie blijft zich aan veel te hoog tempo doorzetten, met desastreuze gevolgen, voornamelijk in landen met tropisch bos. De voorbije twintig jaar verdween jaarlijks ongeveer de oppervlakte van België aan primair, onvervangbaar, tropisch regenwoud. Ondanks [beloftes gemaakt op COP26](#) in 2021 om het probleem te stoppen tegen 2030, kende 2022 een [toename van verlies aan primair regenwoud](#) met ongeveer 10%.

In het Amazonewoud is ongeveer 50 keer de oppervlakte van België gedegradéerd. Het woud staat daarmee op een kantelpunt: de veerkracht ervan is zodanig verzwakt door ontbossing, degradatie, bosbranden en klimaatontwrichting, dat het dreigt om te vormen tot een veel droger en schraler ecosysteem. Dat zou enorme gevolgen hebben op de gemeenschappen die er leven, de waterhuishouding van het hele Zuid-Amerikaanse continent en het wereldwijde klimaat. Verliezen we het Amazonewoud, dan halen we de klimaatdoelstellingen van het akkoord van Parijs niet, idem voor de engagementen in het Kunming-Montreal wereldwijde kader voor Biodiversiteit. Aan de andere kant van de Atlantische Oceaan verkeert het Centraal Afrikaanse regenwoud voorlopig nog in betere toestand, maar zonder dringende actie zal het dezelfde weg inslaan. Uit Indonesië komen hoopvolle signalen, met een afname van ontbossingscijfer, maar het gaat nog steeds over grote oppervlaktes. Er is ook vrees voor lekkage naar nieuwe ontbossingsfronten, zoals in Papoea-Nieuw-Guinea.

De belangrijkste rechtstreekse oorzaak van die ontbossing is de omvorming tot landbouwgrond. Vlaanderen, België en Europa dragen hierin een grote verantwoordelijkheid. Om aan onze vraag naar producten zoals vlees, chocolade, koffie, palmolie, rubber, hout,...te voldoen moet veel tropisch bos plaatsmaken voor landbouwgrond en worden veel bossen over-geëxploiteerd. De Belgische impact op biodiversiteit is [in het buitenland vele malen groter](#) dan bij ons (jaarlijks goed voor [de oppervlakte van het Brussels Hoofdstedelijk gewest](#)). Alle landen van de EU samen zijn het 2^e grootste importerende blok van ontbossing.

De EU heeft in het kader van de Green Deal een belangrijke stap vooruit gezet: het uitbrengen van een wet die vanaf eind 2024¹ de import van een reeks producten die ontbossing hebben

¹ De wet ging van kracht op 31/05/2023, naleving voor grote bedrijven is verplicht vanaf 30/12/2024, voor SME's vanaf 30/06/2025. Producten mogen geen ontbossing hebben veroorzaakt vanaf 31/12/2020 (cutoff datum)

veroorzaakt, verbiedt - de Europese verordening tegen geïmporteerde ontbossing (EUDR)². Ze trekt daarmee het voortouw op wereldvlak. De wet past bovendien in een breder kader van toenemende duurzaamheids-verplichtingen voor bedrijven. België heeft mee bijgedragen aan sterke elementen in die wet, is ook engagementen aangegaan rond het verduurzamen van waardeketens en toonde ambitie bij het opmaken van het Kunming-Montreal akkoord. Het is belangrijk dat die toon wordt verdergezet, maar ook dat ambitie nog verder wordt opgekrikt en gaten opgevuld.

De wet kwam er na een [breed gedragen campagne](#), waarbij meer dan 1,2 miljoen burgers en een coalitie van honderden middenveldorganisaties over Europa een ijzersterkte wet eisten. Ondanks het baanbrekende karakter van de EUDR, voldoet ze [niet aan alle door de coalitie gevraagde criteria](#). Ze is ook geen 'silver bullet': tropische ontbossing is een complex probleem dat raakvlakken heeft met veel beleidsdomeinen. Complementaire maatregelen zijn nodig bovenop zorgplichtwetgeving om (onze bijdrage aan) wereldwijde ontbossing daadwerkelijk en zo snel mogelijk aan banden te leggen.

² Verordening 2023/1115 betreffende het op de markt van de Unie aanbieden en de uitvoer uit de Unie van bepaalde grondstoffen en producten die met ontbossing en bosdegradatie verband houden <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>

- **Zorg voor een strikte handhaving van de EUDR en voorzie daarvoor de nodige middelen.** Dat zal een stevige uitbreiding van de huidige controlecapaciteit vereisen. De voorganger van de EUDR, de Europese houtverordening (EUTR) was allesbehalve een succesverhaal. De voorbije jaren werden verschillende grote loten illegaal gewonnen hout onderschept, praktijken die in het land van herkomst gepaard gaan met ernstige ecologische en sociale schade. Onderzoeksjournalistiek toonde aan dat België een draaischijf is voor de handel in illegaal hout, niet verassend gezien de beperkte controlecapaciteit: 2 inspecteurs voor heel het land. Alleen al voor hout is dus capaciteitsuitbreiding nodig, en EUDR heeft een veel breder toepassingsgebied. Naast versterking van de bevoegde autoriteiten, moet ook worden ingezet op verdere ondersteuning van onderzoek dat controle vergemakkelijkt, zoals het ENFORCE-project. De Europese coalitie heeft hiervoor [concrete aanbevelingen uitgebracht](#).
- **Follow the money: maak ook financiële instellingen onderhevig aan zorgplicht, en stimuleer heroriëntering van middelen naar ontbossingsvrije productie.** In de huidige versie van de EUDR vallen financiële instellingen niet onder het toepassingsgebied van de wet. Nochtans spelen investeringen en leningen aan bedrijven en andere actoren actief in boslandschappen een zeer belangrijke rol in dit verhaal, zowel in positieve als negatieve zin. Financiering is een [belangrijke indirecte oorzaak van ontbossing](#), maar kan omgekeerd ook een hefboom zijn voor de opschaling van ontbossingsvrije productiesystemen. Het is dus cruciaal dat ook banken en andere geldschietters in de wet worden opgenomen bij de herziening in 2025. Voer een anticiperend beleid, zodat die instellingen nú al maatregelen nemen om ontbossing uit hun portfolio te weren.
- **Verzeker een goede uitwerking en toepassing van de risico-gebaseerde benadering.** Door de categorisering van laag-, standaard- en hoog-risicolanden met verschillende vereisten voor zorgplicht, ontstaat het risico op lekkage, op verschillende manieren (witwas via laag-risicolanden, verplaatsing van ontbossing naar landen met een lager risico). Dit kan ook gepaard gaan met het wegtrekken van investeringen in en inspanningen voor duurzaamheid in hoog-risico ontbossingsfronten – wat net de gebieden zijn waar die maatregelen het meest nodig zijn.
- **Blijf alle nodige faciliterende maatregelen voorzien om effectieve naleving te verzekeren.** Ondersteun samenwerkingsverbanden, technologische innovatie en andere mechanismes voor traceerbaarheid en transparantie – met focus op de compatibiliteit tussen verschillende systemen. Voorzie daarbij zoveel mogelijk in een gelijk speelveld, met aandacht voor de verschillen in capaciteit tussen grote en kleine bedrijven. Blijf inzetten op capaciteitsopbouw voor bedrijven rond gepaste zorgvuldigheid.
- Blijf inzetten op **sectorspecifieke initiatieven en maatregelen gericht op het verduurzamen van waardeketens**, in het kader van een holistische aanpak. Maak de engagementen aangegaan in het kader van het [Amsterdam Declarations Partnership](#) waar. Anticipeer daarbij nu al op een uitbreiding van de scope van de wet naar andere producten en ecosystemen.
- **Zorg voor een duidelijk kader voor multistakeholder-platformen.** Een einde maken aan ontbossing vereist samenwerking tussen alle relevante actoren betrokken bij waardeketens van producten met ontbossingsrisico – en tussen die waardeketens. Verschillende multistakeholder-platformen werden hiervoor al opgezet – zoals Beyond Chocolate. Zulke initiatieven zijn nodig maar mogen geen platform voor greenwashing worden. Sterke criteria, grondige evaluatie, duidelijke, correcte en transparante communicatie zijn daarvoor essentieel. Er moet ook rekening worden gehouden met de verschillende machtsposities van importeurs, handelaars, verwerkende bedrijven en retail versus boeren, coöperatieven en civiele maatschappij.

- **Breid het toepassingsgebied van de EUDR uit naar andere relevante ecosystemen.** Producten waar de wet betrekking op heeft, kunnen ook vernieling van andere ecosystemen veroorzaken.
- **Flankeer de EUDR met ambitieuze uitvoering van het breder regelgevend kader voor bedrijven rond duurzaamheid.** Met de Richtlijnen voor zorgplicht bij grote bedrijven, duurzaamheidsrapportering en groene claims neemt de EU verdere stappen in het garanderen van duurzame bedrijfsvoering. Zorg op zijn minst voor een rigoureuze toepassing en ga herin nog verder. Maak van risicoanalyse en *risk disclosure* een standaardpraktijk bij alle bedrijven.
- **Stuur de vraag en neem andere maatregelen richting ontbossingsvrije consumptie.** De EUDR moet de duurzame oorsprong van grondstoffen en producten verzekeren, maar van sommige moet de consumptiehoeveelheid naar omlaag om de druk op bos te verlichten. Voornamelijk vlees en soja voor veevoer, die samen de grootste directe oorzaak van ontbossing zijn. Zorg voor een ambitieuze uitvoering van de eiwittransitie, de Farm 2 Fork Strategie en handhaving van de Food Systems wet. Zet ook in op 'geletterdheid' van consumenten rond duurzaamheid en verzeker voor consumenten zoveel mogelijk toegang tot duidelijke, betrouwbare en gestandaardiseerde informatie. Zet de toon voor ontbossingsvrije consumptie met Overheidsaanbestedingen. Maak daarbij ook komaf met Voedselverspilling, een indirecte oorzaak van ontbossing door inefficiënt grondgebruik.
- **Verzeker coherentie van andere beleidsdomeinen met de EUDR en andere inspanningen om wereldwijde ontbossing tegen te gaan.** Verzeker de volledige uitvoering en handhaving van bepalingen rond biodiversiteit in handelsakkoorden en zorg dat deze geen (rechtstreekse én onrechtstreekse) *incentives* bieden voor ontbossing. Hou rekening met *spillover*-effecten en de vraag naar grondstoffen vanuit de landbouwsector. Zo heeft de Vlaamse voedselstrategie momenteel een sterk inwaartse blik, die te weinig rekening houdt met die impact op buitenland. Voedselsystemen zijn onvermijdelijk grensoverschrijdend. Voltooi ook de volledige uitfasering van eerste generatie biobrandstoffen, die ruimte innemen en zo indirect ontbossing veroorzaken. Blijf op het internationale toneel een voortrekkersrol spelen, maar zorg ook voor een consequent beleid rond ontbossing op eigen grondgebied (zie Duurzame boslandschappen in het globale zuiden en Bosbescherming).

9. DUURZAME BOSLANDSCHAPPEN IN HET GLOBALE ZUIDEN

We ondersteunen landen en boeren in het globale zuiden voor de uitbouw van naar ontbossingsvrije waardeketens. We erkennen en ondersteunen daarvoor de onmisbare rol van lokale en inheemse gemeenschappen als beschermers van bos, biodiversiteit en klimaat. We voorzien financiële en andere middelen voor een socio-economisch en ruimtelijk beleid in die landen dat ontbossing en mensenrechtenschendingen onmogelijk maakt, met bijzondere aandacht voor participatie, gender, inclusiviteit en een rechtvaardig inkomen voor boeren. We zetten daarbij in op de hefboompotentieel van agroforestry en voeren een consequent beleid in eigen land.

Als de Europese wet tegen de import van ontbossing (EUDR) consequent wordt nageleefd, kan deze ervoor zorgen dat Europese consumptie niet meer bijdraagt aan tropische ontbossing. Maar vanuit de landen die de grondstoffen en producten exporteren waar de betrekking op heeft komen – vaak terechte – bedenkingen over een eerlijke verdeling van de gevolgen van dit ambitieuze beleid. Boslandschappen waar die producten vandaan komen bevinden zich vooral in gebieden waar armoedebestrijding en economische ontwikkeling dé prioriteiten zijn. Zelfs met een oprecht engagement om die ontwikkeling duurzaam te laten verlopen – bijvoorbeeld via duurzame exploitatie van bosproducten in het kader van een bio-economie – is dat geen eenvoudige context voor bosbehoud.

De wet is vooral van toepassing op landbouwproducten die buiten de EU worden geproduceerd en landbouw is bij ons ook geen belangrijke oorzaak van ontbossing. Dat staat echter niet in de weg dat ook bij ons nog steeds bos verdwijnt voor economische belangen (zie [Bosbescherming](#)). Het is ook onze historische bijdrage aan biodiversiteitsverlies in die landen die ervoor heeft gezorgd dat er nu een strenge wet nodig is (zie [Geen ontbossing in onze winkelrekken](#)). *Last but not least* er ook de argumentatie rond recht op eigen ontwikkeling – in echo met discussies rond klimaat (zie [Bomen en bossen als perfecte klimaatoplossing](#)): wij hebben tenslotte zelf ook de meeste van onze primaire ecosystemen vernield. Het [discours rond afzwakking van ambities voor biodiversiteit](#) binnen de EU n.a.v. de Europese Natuurherstelwet versterkte ook de legitimiteit van bestaande bezwaren rond consequent beleid.

Naast de potentiële economische impact op exporterende landen, zijn er ook mogelijke rechtstreekse gevolgen voor boerengemeenschappen. Onder andere cacao, koffie en palmolie worden voor een groot deel geproduceerd door kleinschalige landbouwers, die zich binnen de waardeketen in een zeer beperkte machtspositie bevinden. Hoeveel van de extra kosten voor meer duurzame productie zullen verhaald worden op producenten, eerder dan bedrijven stroomafwaarts in de waardeketen? Het risico op uitsluiting voor producenten door bedrijven om makkelijker aan de vereisten van de wet te voldoen, is reëel. Velen van hen zijn zelfs nog niet op de hoogte van het bestaan van de wet, maar alles wat ze produceren op grond ontbost vanaf 2021 zullen ze niet meer kunnen verkopen aan de Europese markt.

Ook wat betreft effectiviteit heeft een eenzijdige focus op maatregelen aan de vraagzijde weinig zin. Ontbossing is een complex probleem, met een hele reeks rechtstreekse en onrechtstreekse oorzaken. Niet alle grondstoffen en producten die ontbossing veroorzaken vallen onder de wet en veel van de productie is niet bestemd voor export naar de EU, of voor de interne markt. Binnen eenzelfde landschap zijn meestal meerdere producten en diverse actorengroepen (elk met hun eigen belangen) betrokken bij ontbossingsdynamieken. Ontbossing bij de wortels aanpakken vereist een integrale en brede aanpak. Landschaps- of gebiedsgerichte maatregelen moeten daarbij gecombineerd worden met het verduurzamen van sectoren en waardeketens. De EUDR beantwoordt hier deels wel aan, met het voorzien van de ontwikkeling van een strategisch kader voor partnerschappen met producerende landen en het mobiliseren van relevante EU beleidsinstrumenten. Om ontbossing écht te stoppen moet dat kader breed en stevig worden uitgebouwd en verregaand uitgevoerd.

- **Zorg voor voldoende financiële en andere ondersteunende middelen voor landen in het globale zuiden voor de bescherming en het duurzaam beheer van tropische boslandschappen.** Capaciteiten van landen om de rechtstreekse en onderliggende oorzaken van ontbossing aan te pakken zitten verweven in veel deelaspecten van nationaal beleid. De partnerschappen waar de EUDR naar verwijst moeten die verschillende uitdagingen mee ondersteunen. Besteed daarbij bijzondere aandacht voor nationale systemen voor traceerbaarheid.
- **Ondersteun kleinschalige landbouwers in het globale zuiden in transitie naar duurzame productie en verzeker daarbij dat EUDR hen niet uitsluit.** Wanneer boeren in het globale zuiden bijdragen aan tropische ontbossing, is dat meestal omdat ze in positie zitten zonder alternatief. Vingerwijzen of hen uitsluiten van waardeketens lost probleem niet op. Lokale gemeenschappen in tropische boslandschappen hebben vooral veel meer en rechtstreekse ondersteuning nodig voor de transitie naar ontbossingsvrije productie. Met behulp van gerichte interventies, aangepast aan de lokale context, met een participatieve aanpak, met oog voor eigenaarschap, gender en inclusiviteit. De EUDR wijst erop dat bedrijven ‘redelijke inspanningen’ moeten leveren om te verzekeren dat (zeker kleinschalige) producenten een eerlijke prijs krijgen, die een leefbaar inkomen toelaat en armoede effectief aanpakt als de onderliggende oorzaak van ontbossing, maar vertaalt dat (nog) niet in verplichtingen. Daarom is het cruciaal dat nu al complementair wordt ingezet op het verzekeren van een eerlijk inkomen, en dat de kosten voor naleving niet op hen worden verhaald. Het is ook belangrijk dat boeren en coöperatieven hun stem kunnen laten horen in *multistakeholder* platformen en andere initiatieven.
- **Zet bij ondersteuning van kleinschalige landbouwers en andere actoren veel sterker in op potentieel van agroforestry** als belangrijk onderdeel van de transitie naar klimaatbestendige, eerlijke en ontbossingsvrije voedselsystemen. Zeker in tropische gebieden, met een hoger groeipotentieel voor biomassa, kan die praktijk voorzien in een synergie tussen voedselproductie, inkomensdiversificatie, biodiversiteitsbehoud en -herstel, [klimaatmitigatie](#) en [-adaptatie](#). Gezien de grote oppervlaktes landbouwgrond en gedegradeerde gronden is dit potentieel enorm. Tegelijk zijn er een aantal belangrijke uitdagingen en onderzoeksvragen. Zet daarom, naast bijkomende rechtstreekse ondersteuning van boeren voor adoptie van agroforestry, ook sterker in op onderzoek en pilootprojecten die de barrières voor opschaling aanpakken. Zoek mee naar manieren om transitie naar agroforestry rendabeler te maken en de transitieperiode te overbruggen. Verbind daarbij lokale en voorouderlijke kennis met wetenschappelijke inzichten.
- **Verzeker dat bestaande en bijkomende fondsen voor bomen en bossen naar kwaliteitsvolle interventies gaan.** Bosbehoud, bosherstel, duurzaam bosbeheer en agroforestry behoren tot op de natuur gebaseerde oplossingen, die klimaatmitigatie, -adaptatie en biodiversiteitsbehoud combineren met een hele reeks bijkomende, vaak ook economische, voordelen. Om dit oplossingspotentieel waar te maken, is het cruciaal dat zulke interventies kwaliteitsvol gebeuren. Net zoals het stoppen van ontbossing veel verder gaat dan het afbakenen van beschermd gebied, is geslaagd bosherstel niet eenvoudigweg een kwestie van bomen planten. Slechte toepassingen van deze *Nature Based Solutions* hebben jammer genoeg al gezorgd voor een golf aan tegenstand tegen het concept an sich. Vermijd dat het kind met het badwater wordt weggegooid, en verzeker dat middelen die worden ingezet, via klimaatfinanciering, ontwikkelings samenwerking, bijdrage aan multilaterale fondsen, investeringen in duurzame waardeketens, etc. enkel gaan naar initiatieven en beleid met de nodige kwaliteitscriteria – zoals de [IUCN standaard voor Nature-Based Solutions](#). Inclusiviteit, participatie, de juiste soort op de juiste plaats, opvolging en

aanpassing aan de lokale context zijn daarbij essentieel. Verzeker dat het groot en groeiend potentieel voor financiering vanuit de private sector een hefboom voor duurzaamheid wordt, in plaats van greenwashing. Voorzie ook in de nodige randvoorwaarden die voortrekkers van duurzaamheid meer kansen geven.

- **Verzeker voldoende additionaliteit van financiering voor respectievelijk biodiversiteit, klimaat en ontwikkelingssamenwerking.** Bomen en bossen zijn een synergie tussen oplossingen voor klimaat, biodiversiteit en lokale ontwikkeling, maar dat mag geen reden zijn om bijkomende ondersteuning niet additioneel te maken. Zowel voor klimaatmitigatie, -adaptatie, -schade en verlies, biodiversiteit als ontwikkelingssamenwerking zijn er bovendien nog enorme 'finance gaps'. België is een voortrekker voor financiering voor schade en verlies en adaptatie in de meest kwetsbare landen, en de Belgische ontwikkelingssamenwerking besteedt aandacht aan de belangrijke rol van ecosystemen en duurzaam landschapsbeheer. Maar dit is verre van voldoende. We komen onze financieringsbeloftes niet na, en die zijn op zichzelf al te bescheiden in het licht van de schaal van de uitdagingen.
- **Zorg voor meer rechtstreekse ondersteuning voor een gegarandeerde bescherming van de rechten van lokale en inheemse gemeenschappen als stewards van bos.** Wanneer hun rechten worden gerespecteerd, [worden de bossen op het grondgebied van inheemse gemeenschappen veel beter beschermd dan elders](#). Zo spelen ze een enorm belangrijke rol in het behoud van biodiversiteit en koolstofopslag. Momenteel kunnen ze die echter onvoldoende waarmaken; maar al te vaak worden ze verjaagd, bedreigd en zelfs vermoord. Mensenrechten-schendingen van milieubeschermers blijven een acuut probleem in gebieden met ontbossingsfronten. Verhoog daarom via multi- en bilaterale kanalen de druk op overheden om milieu- en inheemse activisten te beschermen. Zorg ervoor dat een groter aandeel van de financiering en andere vormen van ondersteuning rechtstreeks bij lokale en inheemse gemeenschappen terecht komt, en besteed voldoende aandacht aan het versterken van hun positie voor gelijkwaardige toegang tot eigendom en gebruik van land, en andere rechten. Versterk bij de eerste herziening van de EUDR de garanties voor bescherming van inheemse gemeenschappen.
- **Walk the talk: voer een consequent en coherent beleid dat andere landen en handelsblokken mee aan boord trekt en houdt.** Wereldwijde ontbossing en biodiversiteitsverlies stoppen lukt alleen als alle landen een ambitieus beleid voeren. Blijf daarom in kader van Green Diplomacy inzetten op het overtuigen van andere grote en opkomende spelers voor het stoppen van ontbossing. Doe dit met overtuigende legitimiteit door op eigen grondgebied een consequent beleid te voeren. Vermijd zoveel mogelijk trade-offs tussen ondersteuning voor boslandschappen, ondersteuning voor andere thema's, handels- en investeringsbeleid. Zet in alle aspecten van bilaterale en multilaterale samenwerking versterkt in op de synergie tussen biodiversiteitsbehoud, klimaat en duurzame economische ontwikkeling.

OVER BOS+

BOS+ is de motor van acties rond duurzame lokale ontwikkeling door werk te maken van het behoud, het duurzaam beheer en de uitbreiding van bossen, hier en in de tropen. BOS+ draagt bij tot een groeiend bewustzijn van het belang van bos en bomen voor een leefbare wereld voor mens, plant en dier. BOS+ werkt hiervoor actief samen met partnerorganisaties. Op 4 strategische doelen:

EEN STERKER DRAAGVLAK VOOR BOSSEN EN BOMEN

BOS+ informeert en sensibiliseert burgers, onderwijs, middenveld en ondernemingen over het maatschappelijk belang van bossen en bomen, en ondersteunt hen in de transitie naar meer duurzame attitudes, keuzes, bedrijfsvoering en gedrag. Dat doen we via een actieve pers- en communicatiewerking en een kwalitatief aanbod van educatieve en belevingsgerichte activiteiten over het belang van bossen wereldwijd.

EEN BOSVRIENDELIJK BELEID

BOS+ ondersteunt en beïnvloedt actoren die het beleid vormgeven of uitvoeren, zodat ze vanuit hun bestuursfunctie of voorbeeldfunctie bijdragen aan een beter behoud, beheer en bescherming van bossen en bomen in Vlaanderen en wereldwijd. Zo stimuleren we een beleid waardoor ontbossing wordt gestopt of omgekeerd.

VERSTERKING VAN BOSBEHEERDERS

BOS+ zet in op capaciteitsversterking van bosbeheerders in Vlaanderen en lokale gemeenschappen in onze partnerlanden die bossen op hun leefgebied beheren. Met het oog op een duurzaam en multifunctioneel bos- en natuurbeheer, inclusief agroforestry, en een betere bescherming van de (bos)ecosystemen waarbinnen zij leven en werken.

ACTIES OP HET TERREIN

BOS+ realiseert en faciliteert acties op het terrein voor het herstel of de uitbreiding van bossen en bomen, vergroening van onze leefomgeving en agroforestry. Zo werken we aan meer robuuste en veerkrachtige ecosystemen, samen met en ten voordele van mens en maatschappij.

COLOFON

Pieter Van De Sype, medewerker mondiaal bosbeleid: pieter.vandesype@bosplus.be

Laure De Vroey, medewerker Vlaams bosbeleid: laure.devroey@bosplus.be

Bert De Somviele, directeur: bert.desomviele@bosplus.be

Met dank aan het hele team van BOS+